

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**DEJAVNIKI KRAJE INTELEKTUALNE LASTNINE –
GLASBENA INDUSTRIJA**

Ljubljana, februar 2012

KAJA MARŠIČ

IZJAVA

Študentka Kaja Maršič izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Irene Vida, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 14. 02. 2012

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 INTELEKTUALNA LASTNINA IN GLASBENA INDUSTRIJA	2
1.1 Oblike intelektualne lastnine	2
1.2 Glasba kot oblika intelektualne lastnine	3
1.3 Vpliv varovanja intelektualne lastnine na gospodarstvo	4
1.4 Kršitve intelektualne lastnine	5
1.5 Razvoj glasbene industrije	7
2 VPLIV INTERNETA NA RAZVOJ PIRATSTVA IN GLASBENO INDUSTRIJO	9
2.1 Razvoj internetnega piratstva	9
2.2 Vpliv piratstva na nakup glasbe	10
2.3 Preprečevanje piratstva	10
3 NAJPOMEMBNEJŠI DEJAVNIKI ZA RAZVOJ PIRATSTVA	12
3.1 Cena	12
3.2 Zaznana kakovost glasbe	13
3.3 Tveganje	13
3.4 Zakonodaja	14
3.5 Drugi dejavniki	14
4 TEORIJE VEDENJA PORABNIKOV V POVEZAVI S KRAJO INTELEKTUALNE LASTNINE	16
4.1 Beckerjev model kriminalitete	16
4.2 Teorija razumnih dejanj in teorija načrtovanega vedenja	17
5 ZAKONODAJA V SLOVENIJI NA PODROČJU ZAŠČITE INTELEKTUALNE LASTNINE	19
6 EMPIRIČNE ANALIZE DEJAVNIKOV PIRATSTVA NA PODROČJU GLASBENE INDUSTRIJE	21
6.1 Raziskovalne hipoteze	21
6.2 Značilnosti vzorca	25
6.3 Faktorska analiza	27
6.4 Uvedba nove spremenljivke	30
6.5 Rezultati preverjanja hipotez	30
6.6 Ugotovitve raziskave	34
SKLEP	34
LITERATURA IN VIRI	37
PRILOGE	

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Programsko piratstvo po svetu .....</i>	<i>6</i>
<i>Slika 2: Uničevanje piratskih izdelkov na Kitajskem .....</i>	<i>6</i>
<i>Slika 3: Deleži prodaje svetovne glasbene industrije.....</i>	<i>8</i>
<i>Slika 4: Porazdelitev študentov glede na izobrazbo.....</i>	<i>26</i>
<i>Slika 5: Porazdelitev glede na povprečni dohodek gospodinjstva v primerjavi s slovenskim povprečjem.....</i>	<i>26</i>
<i>Slika 6: Porazdelitev glede na stalno prebivališče študentov .....</i>	<i>27</i>

UVOD

Internetna ekonomija je postala ključna točka razvoja pri večini poslovnih panog. Povečevanje uporabe interneta ter zanašanje na nove distribucijske poti je povzročilo potrebo po varovanju izdelkov, ki se prodajajo preko interneta. Varovanje le-teh je urejeno s pravicami intelektualne lastnine (Sutter, Kopp & Hardesty, 2006). Ena izmed panog, na katero ima internet še posebno močan vpliv, je vsekakor tudi glasbena industrija, ki je praktično že od samih začetkov vsesplošne uporabe interneta na udaru nepridipravov. Kraja intelektualne lastnine na področju glasbene industrije je kmalu postala znana pod imenom internetno glasbeno piratstvo. Pri tej obliki nelegalnega dejanja gre za krajo glasbenih datotek prek nelegalnih in brezplačnih internetnih portalov. Med začetnike omenjenih portalov lahko štejemo strani Napster, Kazaa, Pirate Bay, ki pa so bile le prve med mnogimi. Nekaj izmed njih so v zadnjih letih uspeli s pomočjo sodnih procesov zapreti, a njihova dediščina živi naprej in še delujoči portali jo z veseljem ohranjajo (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158).

Glasbena industrija ter posledično tudi glasbeni ustvarjalci imajo zaradi piratstva vsakoletne izgube prihodkov, ki nikakor niso zanemarljive. Ko izvemo, da je govora o 1,2 milijona izgubljenih služb ter 240 milijonov € izgub v zabavni industriji širom Evrope, je jasno da gre za zelo razsežen problem. Oba zneska sta napovedi kaj lahko, kot ključni posledici glasbenega piratstva, pričakujemo v obdobju od leta 2008 do 2015 (Digital Music Report 2011, 2011). Da je problem res velik nas občasno obvestijo tudi naslovnice časopisov, kjer so objavljeni astronomski zneski izgub zaradi nezakonitega presnemavanja glasbe, kot je na primer naslednji »Piratstvo lahko stane Veliko Britanijo 10 000 služb« (Otter, 2010), a zdi se da se vsi skupaj še vedno premalo zavedamo resnosti problema. Če pogledamo splošno in upoštevamo krajo vseh oblik intelektualne lastnine, do katere prihaja, se moramo zavedati, da globalno piratstvo ogroža našo skupno ekonomsko prihodnost. Morali bi doumeti, da ko bodo izginjala proizvodna delovna mesta, nam bodo ostale zgolj še ideje, ki so podlaga intelektualni lastnini. In te ideje bodo tiste, ki bodo omogočile službe našim potomcem. Kljub velikemu tveganju, varovanje in spodbujanje intelektualne lastnine še vedno ni prioriteta, vsaj ne v takšni meri, kot bi vsekakor morala biti (Horovitz, 2009, str. 59).

Namen mojega diplomskega dela je raziskati dejavnike, ki posameznike privedejo do piratstva, oziroma do nezakonitega brezplačnega presnemavanja glasbenih datotek preko interneta. Na podlagi teoretične razlage so obravnavani in razloženi pomembnejši dejavniki piratstva. S pomočjo rezultatov empirične raziskave pa je opisano trenutno stanje v Sloveniji in predstavljeni morebitni napotki, ki bi pripomogli k zmanjšanju tega velikega problema v prihodnosti.

V prvem delu diplomske naloge skušam teoretično predstaviti pojem intelektualne lastnine, razložiti, da je glasba kot izdelek ena izmed oblik le-te, opisati vplive varovanja intelektualne lastnine na gospodarstvo ter predstaviti obstoječe oblike kršitev, ki se dogajajo na tem področju. V nadaljevanju je predstavljena panoga glasbene industrije ter vpliv internetnega

piratstva nanjo. Sledi opis orodij, ki se uporabljajo za preprečevanje glasbenega piratstva. V osrednjem teoretičnem delu predstavim ključne dejavnike, ki osebo ali spodbudijo ali odvrnejo od nezakonitega presnemavanja glasbe, ki so po mojem mnenju cena, zaznana kakovost glasbe, tveganje, zakonodaja ter še nekateri drugi dejavniki. Ob koncu teoretičnega dela opišem teorije vedenja porabnikov, s katerimi lahko razložimo kriminalna dejanja, ter povzamem slovensko zakonodajo na področju zaščite intelektualne lastnine. V drugem – empiričnem delu diplomske naloge, pa s pomočjo sedmih zastavljenih hipotez skušam še bolj podrobno raziskati dejavnike, ki vplivajo na odločanje o kraji glasbenih datotek preko interneta. Postavljene hipoteze sem na podlagi rezultatov različnih statističnih analiz vzorčnih podatkov potrdila ali zavrnila. Ob koncu naloge razložim rezultate ter poizkušam oceniti, kaj ti rezultati v splošnem pomenijo.

Diplomska naloga se opira na izbrane sekundarne vire, za potrebe analize pa je bila s pomočjo anketnega vprašalnika izvedena tudi empirična raziskava, ki naj bi ponudila še globlji pogled v obnašanje uporabnikov, ko gre za krajo nezakonitih glasbenih datotek preko interneta, izpostaviti dejavnike, ki jih ali spodbudijo ali odvrčajo od tega dejanja ter ugotoviti njihovo mnenje o piratstvu.

1 INTELEKTUALNA LASTNINA IN GLASBENA INDUSTRIJA

1.1 Oblike intelektualne lastnine

Ustrezna zaščita intelektualne lastnine odločilno vpliva na vrednost ter možnosti izrabe in trženja znanja, tehnologij, veščin in izdelkov. Vpliva na konkurenčnost in strateške priložnosti podjetij in ustanov pa tudi na uveljavitev posameznikov – inovatorjev. Zato je v sodobnem svetu poznavanje principov in oblik zaščite intelektualne lastnine nujno za vse, ki ustvarjajo nova znanja, izdelke, tehnologije, kot tudi za tiste, ki le-te uporabljajo, proizvajajo ali tržijo (Akademija za inovativnost, 2010).

Intelektualna lastnina se po definiciji Konvencije o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino deli na tri kategorije pravic: na industrijsko lastnino, avtorsko in sorodne pravice ter ostale pravice. Industrijska lastnina pokriva področje ureditve patentov, modelov, znamk, geografskih označb, patentov s skrajšanim trajanjem in dodatnih varstvenih certifikatov. Med ostale pravice pa spadajo nekatera specifična tehnična področja, ki zaradi posebnosti potrebujejo posebne oblike varstva, kot sta na primer topografija polprevodniških vezij in varstvo novih rastlinskih sort (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010b).

Pravice intelektualne lastnine so izključne (vendar je izključnost v nekaterih primerih pogojena z naravo predmeta varovane pravice) in temeljijo na nekaterih osnovnih načelih (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010c):

- imetnik pravice sme prepovedati komercialno izkoriščanje predmeta pravice, za katerega ni dal dovoljenja,

- varstvo teh pravic se nanaša izključno na gospodarsko dejavnost,
- pravice so teritorialne in tudi praviloma časovno omejene, razen blagovnih znamk, trgovskih imen in geografskih označb, katerih varstvo lahko traja neomejeno dolgo. Po izteku zakonsko predpisane dobe postane predmet takšnega varstva javna dobrina in ga lahko vsakdo svobodno komercialno izkorišča.

Intelektualna lastnina je samostojno pravno področje, saj zakon določa vrsto in vsebino teh pravic, njihov obseg in način pridobitve, način uveljavljanja pravic v primeru njihove kršitve, vrste in dovoljene oblike gospodarskega izkoriščanja ipd. Podjetniška narava teh pravic zahteva torej tudi ustrezno upravljanje z njimi. Svetovna organizacija za intelektualno lastnino, oziroma WIPO¹, ki ima sedež v Ženevi, si prizadeva za čim večje poenotenje zakonodaj svojih članic na področju intelektualne lastnine. Pod njenim okriljem so bile sprejete številne mednarodne pogodbe, ki usklajujejo posamezna področja prava intelektualne lastnine. Po Ustavi Republike Slovenije se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno ter jih ni potrebno prevzeti v slovensko zakonodajo. V Sloveniji trenutno velja 23 mednarodnih pogodb s področja intelektualne lastnine (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010c).

Posamezna področja intelektualne lastnine urejajo tudi predpisi Evropske unije, in sicer nekatera področja avtorskega prava, področje patentiranja biotehnoloških izumov ter področje modelov in znamk. Direktive so prevzete v slovensko zakonodajo, uredbe pa se uporabljajo neposredno. Poleg mednarodnih in evropskih predpisov urejajo pravice intelektualne lastnine v Sloveniji še trije zakoni, in sicer Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Zakon o industrijski lastnini in Zakon o varstvu topografije polprevodniških vezij (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010c).

1.2 Glasba kot oblika intelektualne lastnine

Glasbena dela z besedilom ali brez so kot oblika intelektualne lastnine v Sloveniji urejena z zakonom o avtorski in sorodnih pravicah. Avtorska dela zajemajo individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, torej izvirna literarna, dramska, glasbena, in umetniška dela, objavljene izjave del, zvočne zapise, filme, oddaje, ki so na kakršenkoli način izražene. Avtor je fizična oseba, ki je delo ustvarila, oziroma praviloma tisti, čigar ime, psevdonim ali znak je na običajen način naveden na izvirniku ali pri objavi dela (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010d).

Avtorska pravica je skupen izraz za številna upravičenja, ki avtorju zagotavljajo uresničevanje premoženjskih (materialnih) in osebnih (moralnih) interesov v zvezi z izkoriščanjem avtorskega dela. Delimo jih na materialne avtorske pravice, ki dajejo avtorju monopol nad posameznimi oblikami izkoriščanja avtorskega dela (pravica do reprodukcije, pravica do javnega izvajanja itd.) in pa na moralne avtorske pravice, ki zagotavljajo avtorju

---

¹ WIPO – *World Intellectual Property Organization* (Svetovna organizacija za intelektualno lastnino).

uresničevanje moralnih interesov v zvezi z njegovim delom, tudi če je pravico prenesel na drugo osebo. Poleg omenjenih pravic ima avtor še druge pravice, ki niso monopolne narave, temveč avtorju zagotavljajo zgolj denarno nadomestilo (sledna pravica, pravica javnega posojanja) ali kak drug premoženjski interes. Avtorska pravica pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela, zato ni potreben noben postopek, da bi bilo delo avtorskopravno varovano (Urad RS za intelektualno lastnino, 2008).

Avtorska pravica je kot že omenjeno samodejna, se pravi da ni potrebna nobena formalnost, da bi bilo delo avtorskopravno varovano, zaradi zavarovanja dokazov pa lahko imetnik pravice vpiše primerek svojega dela v register varovanih del pri Avtorski agenciji za Slovenijo. Nekatere države zahtevajo označitev dela z mednarodno oznako ©, ki sledi imenu imetnika avtorske pravice in letu objave, vendar to ni bistveni pogoj tako v Sloveniji kot tudi ne v večini držav članic EU (Urad RS za intelektualno lastnino, 2008). Avtorsko pravico je mogoče kot obliko intelektualne lastnine kupiti, prodati ali kako drugače prenesti. Avtorska pravica traja v Sloveniji za časa avtorjevega življenja in še 70 let po njegovi smrti.

Ko je govora o glasbi, ne smemo izpustiti tudi sorodnih pravic, ki so pravice fizičnih ali pravnih oseb, ki s svojim prispevkom omogočajo, da so avtorska dela dostopna širši javnosti. Imetniki sorodnih pravic so izvajalci, proizvajalci fonogramov (zgoščenk, magnetofonskih kaset itd.), filmski producenti, RTV organizacije, založniki in izdelovalci podatkovnih baz. Sorodna pravica traja praviloma 50 let od njenega nastanka (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010a).

1.3 Vpliv varovanja intelektualne lastnine na gospodarstvo

Zaradi izključne narave so z ekonomskega vidika pravice intelektualne lastnine izredno pomembne, saj vplivajo na povečanje konkurenčnosti subjektov na trgu, na njihov dolgoročni razvoj, na raziskave, razvoj in investicije, na vzpostavljanje novih ali širjenje že obstoječih vej gospodarstva, na odpiranje novih delovnih mest in nenazadnje tudi na povečanje prihodkov države iz naslova davkov (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010c).

Če se osredotočimo zgolj na industrijo zabave, katere velik del je glasbena industrija, le-ta po podatkih ameriškega statističnega urada k ameriškemu BDP-ju prispeva sicer majhen del, a kljub temu zelo pomemben z vidika zadovoljevanja posameznikovih potreb po zabavi. Tako velik pomen se ji pripisuje predvsem zaradi tega, ker potrošniki z zabavno industrijo in vsemi njenimi proizvodi zapolnijo razmeroma velik del svojega prostega časa. Glede na podatke ameriškega statističnega urada, povprečen potrošnik porabi 50,17 \$ letno za nakup glasbe in posluša približno tri ure glasbe na dan, ne glede na to ali je ta glasba prek radijski valov ali posneta na katerem izmed medijev (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158). Po podatkih IFPI² iz leta 2007, je poslušanje glasbe za 51% Američanov zelo pomemben, oziroma najpomembnejši način zabave (Digital Music Report 2008, 2011).

---

² IFPI – *International Federation of the Phonographic Industry* (Mednarodna zveza fonografske industrije).

RIAA³, ameriška organizacija, ki ščiti pravice glasbenikov in založnikov pa navaja, da je zabavna industrija zaslužna za kar 6% BDP-ja, kar vsekakor ni malo. Prav tako pa ne smemo pozabiti tudi na vpliv, ki ga ima na rast drugih panog, ki so z njo povezane, kot so na primer oglaševalska industrija, zabavna elektronika ter trgovina na drobno. Zaradi vsega naštetega je mogoče dejati, da ima lahko padec prodaje v zabavni industriji, negativen vpliv tudi na ostale panoge (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158).

Če upoštevamo dejstva, da je eden od treh prodanih CD-jev na svetu piratski in da je samo en prenos od dvajsetih legalen, potem je jasno, da zaradi tega nekje nastaja izguba. Po podatkih, ki jih je marca lani objavila Britanska glasbena industrija, naj bi do leta 2015 samo v Veliki Britaniji službo zaradi piratstva izgubilo tudi do 10 000 ljudi. Po dostopnih podatkih je prodaja glasbe v Evropi v zadnjih 4 letih padla za kar 36%, kar se odraža v izgubi 3,5 bilijonov £ potencialnega dobička. V letu 2008 je bilo samo v Veliki Britaniji zaradi piratskih izdelkov za 2,51 milijonov £ izgube v dobičku (Otter, 2010, str. 1).

Podatki ameriške študije so še bolj zastrašujoči, saj se ugotavlja, da globalno glasbeno piratstvo povzroča za 12,5 bilijonov \$ ekonomskih izgub letno, 71 060 izgubljenih služb v Združenih državah Amerike, 2,7 bilijonsko izgubo v prihrankih zaposlenih ter 422 milijonov \$ izgubljenih davčnih prihodkov (Who Music Theft Hurts, 2011).

1.4 Kršitve intelektualne lastnine

Avtorska pravica je kršena, kadar nekdo uporablja avtorsko delo ali predmet sorodnih pravic brez soglasja imetnika te pravice, razen če zakon takšno uporabo dovoljuje.

Za spore v zvezi z avtorsko in sorodnimi pravicami je v Sloveniji pristojno Okrožno sodišče v Ljubljani. Imetnik pravic lahko pri tem sodišču vloži tožbo zaradi kršitve pravic in uveljavlja enega ali več tožbenih zahtevkov (npr. prepoved kršitve, odstranitev predmetov iz gospodarskih tokov, uničenje predmetov kršitve, povrnitev škode, objavo sodbe, civilno kazen) ter vloži predlog za izdajo začasne odredbe, lahko pa se obravnava tudi kot prekršek ali kaznivo dejanje (Urad RS za intelektualno lastnino, 2008).

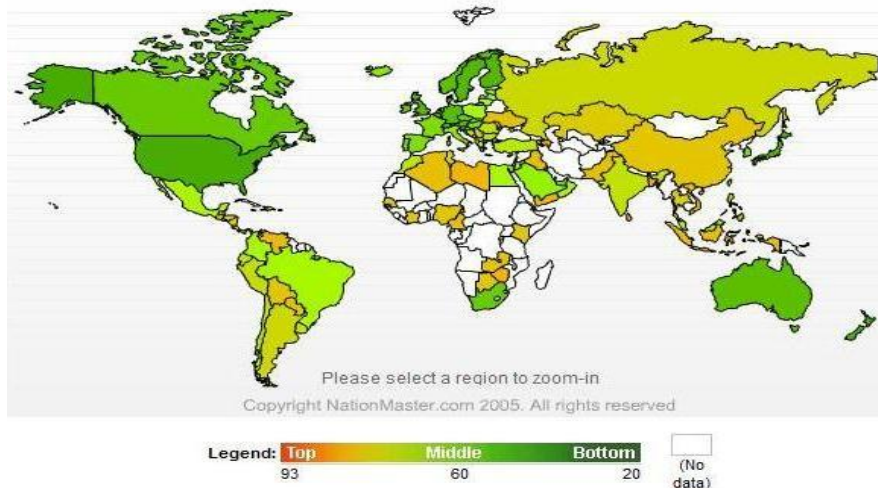
Kršenje avtorskih pravic je nedovoljena oziroma prepovedana uporaba del, ki so zaščitena z avtorskimi pravicami in s tem kršitev ene ali več avtorjevih pravic, kot je na primer pravica do reprodukcije. Za avdio-vizualne in elektronske medije ter nedovoljeno reprodukcijo in distribucijo le-teh je kršenje avtorskih pravic bolj znano pod izrazom piratstvo. Med najbolj pogoste kršitve intelektualne lastnine v svetovnem merilu spadajo nedovoljeno presnemavanje glasbenih CD-jev ali presnemavanje glasbenih datotek z interneta, nedovoljeno presnemavanje filmov in računalniške programske opreme, ter kršitve, ki se pojavljajo pri literaturi, tako strokovni kot tudi pri leposlovju, kjer gre v večini primerov za nedovoljeno povzemanje delov besedila (Urad RS za intelektualno lastnino, 2010d).

---

³ RIAA – *The Recording Industry Association of America* (Zveza ameriške fonografske industrije).

Če se dotaknemo držav, ki so na vrhu seznama pri omenjenem problemu, vsekakor ne moremo mimo Azije in Južne Amerike. Kot je razvidno iz Slike 1, sta to tisti dve celini kjer je piratstvo najbolj razširjeno, kjer lahko tudi ob nakupu v trgovini ne dobite originalnega izdelka. Prav tako so nam iz novic poznani odmevni primeri sežiganja več ton piratskih izdelkov na Kitajskem (Slika 2), s katerimi skušajo lokalne oblasti omejiti prodajo tovrstnih izdelkov

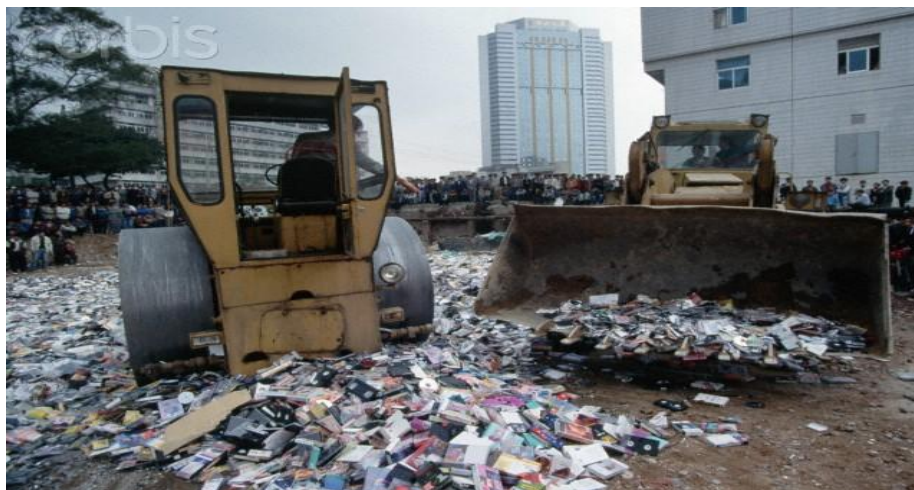
Slika 1: Programsko piratstvo po svetu

Vir: Software piracy rate 2005, 2010.

V kolikor se osredotočimo samo na glasbeno piratstvo, potem so po navedbah RIAA vodilne države naslednje: Brazilija, Kitajska, Indija, Indonezija, Mehika, Pakistan, Paragvaj, Rusija, Španija in Ukrajina. RIAA ocenjuje, da je stopnja prodane piratske glasbe na Kitajskem 85 %, v Indoneziji 80 %, Mehika, Rusija in Ukrajina pa so države, ki imajo stopnjo višjo od 60 %. Stopnje glasbenega piratstva v vseh omenjenih državah so ekstremno visoke in nič čudnega ni dejstvo, da ima nelegalni piratski trg v vsaki državi veliko večjo vrednost kot legalen komercialni trg (Top 10 countries for music piracy, 2011).

Slika 2: Uničevanje piratskih izdelkov na Kitajskem

Vir: M.C. Yamashita, Destruction of Pirated Audio and Video Recordings in China, 1998.

V Sloveniji je splošna stopnja piratstva od leta 1994 do 2003 padla za 44 %, kar se šteje za enega večjih upadov v vzhodni Evropi. Povprečna stopnja piratstva v letu 2003 je bila 52 % (Ministrstvo za informacijsko družbo, 2004).

1.5 Razvoj glasbene industrije

Ker glasba obstaja odkar obstaja človek, je od svojih začetkov vsekakor doživela veliko revolucionarnih sprememb. Vedno je sledila spremembam ter se z njimi dopolnjevala.

Glasbena panoga se je v povojih začela razvijati v poznem 18. stoletju, ko so avtorji in skladatelji, kot je bil na primer Wolfgang Amadeus Mozart, začeli iskati priložnosti za nastope pred širšo javnostjo. Konec 19. stoletja se je v ZDA pojavila prva organizirana skupina glasbenih založnikov in tekstopiscev imenovana *Tin Pan Alley*, ki je krojila popularno glasbo na območju Amerike do zgodnjega 20. Stoletja (America's Music Publishing Industry, 2011).

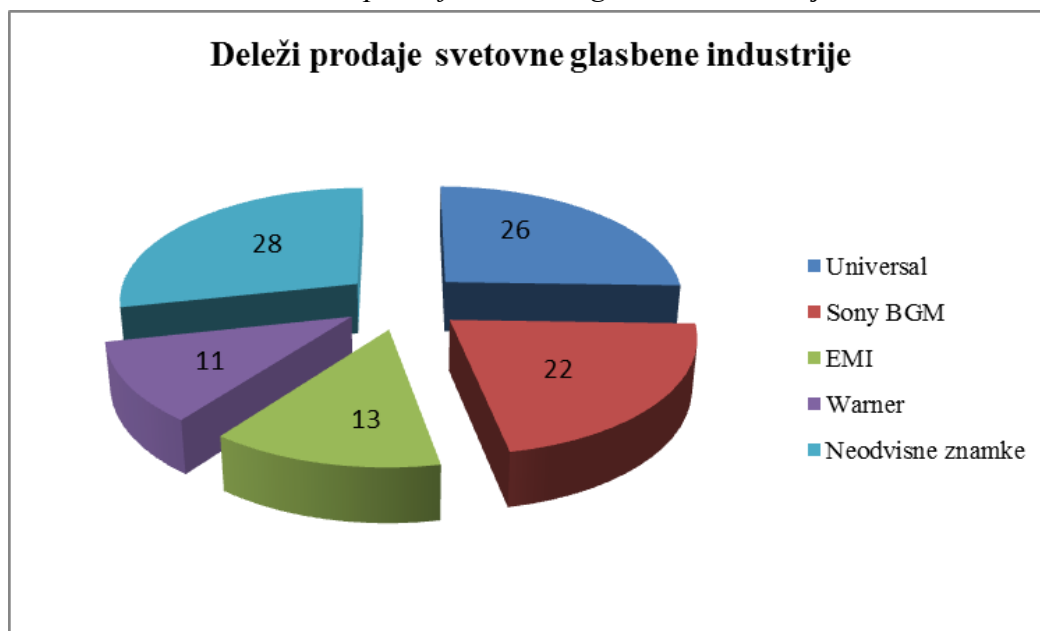
V začetku 20. stoletja se je s pomočjo iznajdbe fonografa, ki ga je leta 1877 izumil Thomas Edison (The Edison innovation Foundation, 2011), in s splošno uporabo radijskih valov, način poslušanja glasbe za vedno spremenil. Opere, koncertne dvorane in klubi širom sveta so sicer nadaljevali s predvajanjem glasbe v živo, vendar moč radia je kmalu prevzela nadvlado ter omogočila tudi najbolj neopaženim glasbenikom prodor in možnost, da so postali slavni ne samo na nacionalnem, ampak tudi v svetovnem merilu.

Ves ta razvoj je sprožil nastajanje prvih glasbenih založb, med katerimi niso vse imele sreče obstajati dalj časa in so propadle skoraj tako hitro, kot so bile ustvarjene. Ob koncu 80-ih let 20. stoletja se je ves ta razvoj umiril in ustalil na tako imenovanih »Big 6« ali velikih 6 – EMI, CBS, BMG, PolyGram, WEA in MCA, ki so si praktično podredile celotno tržišče (The »Big 6« Profile, 2011). Nato je sledilo nekaj zamenjav in združitv. Podjetje Sony je kupilo CBS ter se v letu 2004 združilo še z BMG ter tako ustvarilo podjetje Sony BMG. MCA preimenovan v Universal Music Group se je združil s PolyGram-om, WEA pa se je leta 2004 preimenovalo v WMA. In tako pridemo do tako imenovanih »Big 4«, ki še dandanes kraljujejo v svetovnem merilu (The Big Four Record Labels, 2011). Po podatkih iz leta 2005 je Universal Music Group pokrival 25,5 % svetovne prodaje glasbe, Sony BMG 21,5 %, EMI Group 13,4 % ter Warner Music Group 11,3 %. Preostanek si razdelijo neodvisne glasbene založbe dostikrat poimenovane tudi »indie« založbe, ki predstavljajo preostalih 28,4 % trga (IFPI releases definitive statistics on global market for recorded music, 2011). Porazdelitev moči glasbenih založb prikazuje Slika 3.

Razvoj glasbene industrije je na vsakemu koraku sledil tehnološkemu napredku, ki je izrazito napredoval od konca 19. stoletja. Tako je glasba kot medij zamenjala nemalo oblik zvočnih zapisov. Fonografu je v letu 1895 sledila gramofonska plošča, v 50-ih letih 20. stoletja sta ji sledila magnetofonski trak in vinilna plošča. V letu 1963 so se pojavile prve kompaktne

kasete, do konca 70-ih pa sta ji sledila še 8-kanalni magnetofonski trak in mikrokaseta. Prehod iz dosedanjega analognega v digitalni zapis se je zgodil leta 1982 s pojavom CD-ja in se je izpopolnjeval do uvedbe DVD-avdio formatov v letu 2000. Tu se razvoj seveda ni ustavil, saj tehnologija še vedno napreduje (Roux, 1999).

Slika 3: Deleži prodaje svetovne glasbene industrije v %

Vir: IFPI releases definitive statistics on global market for recorded music, 2011.

V 21. stoletju se je celoten razvoj nadaljeval in začetna leta je zaznamoval predvsem trd boj glasbene industrije s piratstvom, ki ga je prinesel množičen razmah interneta ter najnovejši glasbeni formati, ki jih je moč prenašati kar preko interneta. Glasbena industrija se je na vso moč trudila onemogočiti delovanje stranem za nelegalen prenos podatkov, edini večji uspeh so imeli samo pri Napster-ju. Kot nekakšen odgovor so se nato začeli pojavljati legalni ponudniki glasbe, kjer je potrebno za prenos glasbe preko interneta plačati. To novo poglavje je sprva odprl Amazon, ki pa mu je kmalu z izpopolnjeno različico sledil Apple in v letu 2003 lansiral iTunes Store, prek katerega je mogoče na legalen način dostopati do glasbenih datotek. Po podatkih IFPI je bilo tako do leta 2010 že kar 400 legalnih ponudnikov glasbe po vsem svetu (Digital Music Report 2011, 2011, str. 5).

V letu 2010 je tržna vrednost digitalne glasbe znašala 4,6 bilijona \$. Digitalni kanali so v istem letu predstavljali že kar 29 % svetovnega dobička glasbene industrije, ki pa jo še vedno zaznamuje padec celotnega dobička, ki od leta 2004 do leta 2010 znaša dobrih 31 %. Glede na dano situacijo se sedaj glasbeni izvajalci osredotočajo predvsem na zaslužke od koncertov, kjer pa jim glede na 12 % padec v le-teh (upoštevanih je top 50 svetovnih turnej) tudi ne kaže najbolje (Digital Music Report 2011, 2011, str. 5).

2 VPLIV INTERNETA NA RAZVOJ PIRATSTVA IN GLASBENO INDUSTRIJO

2.1 Razvoj internetnega piratstva

Internet je močno posegel v različna področja našega življenja ter prinesel kar nekaj sprememb. Predstavil je nove možnosti, ljudem je omogočil lažji dostop do informacij, podatkov in storitev, olajšal nakupovanje ter še marsikaj drugega. Vplivu interneta ter njegovim prednostim na eni in slabostim na drugi strani se ni izognil praktično nihče in tako so se pričele spremembe dogajati tudi v glasbeni industriji.

Mineva že več kot deset let odkar se je z pojavom Napsterja, *peer to peer* omrežja, začel odpirati nov, digitalen svet iskanja in pridobivanja glasbe (Bruno, 2009, str.10). *Peer to peer* ali krajše P2P, je vrsta računalniškega omrežja, v katerem se klienti (računalniki ali uporabniki) povezujejo med seboj in izmenjujejo podatke, oziroma jih delijo ter s tem uporabljajo pasovno širino v obe smeri (proti uporabniku in od uporabnika) (Pogosto postavljena vprašanja, 2011). Napster in podobna P2P omrežja so omogočila dostop do datotek, ne samo računalniškem genijem, ampak tudi običajnim uporabnikom interneta. S pojavom omenjenega iskalnika v juniju 1999 se je pričela digitalna revolucija, ki je prinesla po eni strani pozitivne, po drugi strani pa negativne učinke za glasbeno industrijo. Eden tistih negativnih učinkov, ki se ga svetovna glasbena industrija še danes trudi bolj ali manj neuspešno zamejiti oziroma odpraviti, je vsekakor piratstvo.

Glasbeno piratstvo oziroma nelegalno presnemavanje avtorsko zaščitene glasbe je sporna tema že od leta 1998, ko je Shawn Fanning, ustanovitelj Napster-ja, predstavil prvi uporabniku prijazen program za presnemavanje MP3 oziroma MPEG-1 avdio datotek. Napster je uporabnikom omogočil, da so se med seboj povezali in si izmenjevali avtorsko zaščiteno glasbo, video posnetke ter ostale datoteke, ki so jih imeli na svojih računalnikih in tako tudi drugim omogočali brezplačen dostop do glasbe na internetu. Na takšen način so avtorji glasbe ostali brez nadomestil za svoje delo in postopek presnemavanja »brezplačnih datotek« je postal znan pod imenom digitalno glasbeno piratstvo. To je primer piratstva, kjer potrošniki pridobijo glasbo za njihovo osebno zadovoljstvo brez kakršnihkoli fizičnih transakcij. Take vrste piratstva je težje odkriti, kot na primer komercialno piratstvo, saj se blago fizično ne prenaša. Mednarodno združenje fonografske industrije – IFPI poroča, da je svetovna prodaja glasbe ob prehodu v novo stoletje močno padla in kot glavnega krivca navaja P2P omrežja (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158).

Digitalizacija je vsekakor uspešno spremenila izgled zabavne industrije. Kljub sodnim sporom v katerih je bil Napster obdolžen, da je odgovoren za pomoč pri piratstvu končnih uporabnikov, kar je na koncu tudi povzročilo propad podjetja, je za seboj vseeno zapustilo bogato dediščino P2P omrežja, ki še danes obstaja.

V letih, ki so sledila, so se pojavila druga omrežja, ki so nadaljevala tam, kjer je Napster končal. Kazaa, Morpheous, BitTorrent in podobni portali so poskrbeli, da se je glasba lahko naprej brezplačno in nezakonito prenašala. Nedavno je BitTorrent posodobil in revolucioniral P2P programsko opremo s tem, ko je ustvaril možnost prenosa velike količine podatkov brez potrebe po veliki kapaciteti spomina na računalniku. Kako veliko se ti razni programi uporabljajo kažejo podatki, ki pravijo, da je bil Morepheus od junija 2009 shranjen na različne računalnike po svetu 173 milijon krat, drug tudi zelo popularen program Limeweare pa 181 milijon krat (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158).

Levji delež k piratstvu med uporabniki računalnikov je dodala tudi sodobna tehnologija. Dandanes skorajda ni več moč dobiti računalnika, ki ne bi imel CD zapisovalnika in ogromne količine spomina, ki pripomore k hitrejšemu presnemavanju in shranjevanju podatkov oziroma glasbenih datotek. S pomočjo CD zapisovalnika je mogoče te prenesene datoteke zapisati na CD in jih nato poslušati v kakršnikoli napravi, namenjeni predvajanju glasbe. V zadnjih letih so zapisovanje glasbe na CD-je nadomestili tako imenovani MP3 predvajalniki, na katere se lahko prenese omejeno količino datotek. Takšna rešitev je še veliko bolj elegantna in cenejša od kupovanja praznih CD-jev, saj lahko uporabnik glasbene datoteke, katerih se naveliča, enostavno zbriše iz predvajalnika ter zamenja z novimi.

2.2 Vpliv piratstva na nakup glasbe

Na splošno se veliko govori o vplivu, ki ga ima piratstvo na nakup glasbe. Nespametno bi bilo trditi, da piratstvo nima nikakršnega vpliva na nakupno obnašanje potrošnikov in s tem na glasbeno industrijo, vendar glede na raziskave po svetu nikakor ne moremo trditi, da ima zgolj negativne posledice.

Na eni strani se tako ne moremo izogniti ekonomskemu konceptu zamenjave oziroma substitucije, ki pravi, da bo padec cene neke dobrine prinesel to, da bo potrošnik z njo zamenjal neko drugo istovrstno dobrino, katere cena je ostala nespremenjena (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158), kar pomeni, da bo pojav piratstva vsekakor zmanjšal običajne nakupe glasbe. Na drugi strani pa se pojavljajo mnenja raznih avtorjev, ki izpostavljajo primer izbiranja oziroma izpostavitve, kar v praksi pomeni, da potrošniki uporabljajo P2P omrežja kot nekakšen predizbor, preden se odločijo za dejanski nakup glasbe. Posledica takega dejanja bi morala biti to, da bi bil glasbeni trg bolj učinkovit. Potrošniki na tak način lažje spoznavajo tudi nove avtorje, medtem ko iščejo in prenašajo glasbo, kar je lahko za neke nove avtorje izrednega pomena, ker bo nekdo zaradi tega v prihodnosti morda kupil njihov izdelek ali odšel na njihov koncert.

2.3 Preprečevanje piratstva

Glasbena industrija in njeni podporniki so se bili primorani, glede na izgube, ki jim jih je prineslo internetno piratstvo, začeti boriti proti problemu. Sprva je glasbena industrija

zabeležila nekaj velikih zmag pri preprečevanju prenosov in razširjanju glasbe preko interneta, ampak vse to je pred širnim svetom naletelo prej na neodobravanje in imelo vprašljiv vpliv.

Prvi koraki globalnega boja proti piratstvu so bili storjeni leta 1998, ko je bil v ZDA sprejet zakon DMCA⁴, ki naj bi predstavljal mehanizem, s katerim bi lahko uporabniki vsebin obvestili internetne ponudnike na nelegalno oziroma škodljivo vsebino ter odstranili take datoteke (Sloan , Lerner & Krause, 2010, str. 3). Z zakonom so v grobem določili, da je kaznivo zaobiti kakršnekoli proti piratske zaščite, ki so vgrajene v večino sodobnih programov, prepovedali pa so tudi proizvodnjo in prodajo sistemov za odpiranje proti piratskih zaščit. Po novem zakonu so morali predvajalci glasbe preko interneta, kot so na primer spletni radio ali televizija, plačevati neke vrste davek glasbenim podjetjem (U.S. Copyright Office, 1998).

Naslednji korak v boju proti piratstvu je bilo upravljanje pravic digitalnih vsebin, v nadaljevanju DRM⁵. DRM je termin, ki se nanaša na tehnične sisteme in tehnologije, prek katerih nosilci digitalnih pravic izvajajo kontrolo nad uporabo digitalnih del. DRM sistem predstavlja potencialne prednosti tako za glasbene založnike, kot tudi za poslušalce glasbe. Glasbenim založnikom nudi tehnična sredstva za nadzor distribucije in uporabe digitalne glasbe. V teoriji DRM omogoča glasbenim založnikom, da prodajajo digitalno glasbo, ki jo je težko oziroma jo je nemogoče presnemavati. Te tehnologije pa ne samo omejujejo nedovoljena presnemavanja, ampak omogočajo tudi nove poslovne modele, ki niso zgolj prodaja individualnih pesmi ali albumov. Glavna prednost, ki jo DRM nudi uporabnikom, je ta, da lahko legalno kupujejo glasbo preko interneta. Ta prednost je seveda postala uporabna šele z ustanovitvijo z DRM-jem zaščitene internetnih trgovin, kot je na primer iTunes. Kljub temu, da legalnost pridobljene glasbe v takem primeru ni vprašanje, pa je vseeno treba omeniti, da je glasba pridobljena prek portala iTunes uporabna zgolj za osebno, nekomercialno uporabo. Na drugi strani pa je DRM lahko dokaj grob poseg v pravice zasebnega uporabnika, saj lahko potencialno vpliva tudi na uporabo digitalnih vsebin, ki je z zakonom dovoljena, kot na primer »fair-use« oziroma pravična uporaba, ki je po zakonu o avtorskih pravicah dovoljena in uporabniku omogoča, da za svoje lastne potrebe naredi zasebno kopijo, to pa mu DRM onemogoča. Prav tako se kot slabost sistema DRM omenja tudi problem zasebnosti podatkov, saj je s sistemom DRM moč slediti potrošnikovi uporabi glasbenih datotek (Sinha , Machado & Sellman, 2010, str. 40, 41).

V zadnjih letih so se v boj proti piratstvu aktivno vključile tudi posamezne države, ki so sledile ameriškemu vzoru ter pričele s pomočjo sodnih postopkov zapirati večje spletne ponudnike za izmenjavo nelegalnih datotek. Mininova je bila tako v letu 2009 zaprta s pomočjo Nizozemskega sodišča, v Italiji so v letu 2010 ponudniki internetnih storitev svojim uporabnikom morali blokirati dostop do Pirate Bay-a, kar je tam povzročilo padec uporabe te

---

⁴ DMCA – *Digital Millennium Copyright Act*.

⁵ DRM – *Digital Rights Management* (Upravljanje pravic digitalnih vsebin).

strani za kar 54 %, padla pa je tudi splošna stopnja uporabe piratskih vsebin. Na Švedskem so v novembru 2010 obsodili tri moške, ki so osnovali Pirate Bay (Digital Music Report 2011, 2011, str. 21). Iz teh podatkov lahko torej sklepamo, da je vloga države pri omejevanju piratstva pomembna, vendar kljub vsemu je vsak posamezen potrošnik tisti, ki bo pripomogel do končne rešitve problema.

Po mnenju IFPI in mnogih drugih svetovnih organizacij, ki se borijo proti piratstvu, je ključ do uspeha ozaveščanje in izobraževanje porabnikov. Po svetu so tako začeli z različnimi akcijami, podprtimi s strani staršev in učiteljev, ki že mlajše otroke učijo o problemih in morebitnih posledicah nelegalnega presnemavanja. V Veliki Britaniji so na primer glasbeni ustvarjalci, managerji, tekstopisci in izvajalci ustanovili projekt »*Music Matters*«, prek katerega ozaveščajo in opozarjajo ljudi na pomembnost in vrednost glasbe, hkrati pa pomagajo uporabnikom z uporabo znamke »*Music Matters*« ločiti med legalnimi glasbenimi portali in tistimi s piratskimi kopijami (Digital Music Report 2011, 2011, str. 20).

3 NAJPOMEMBNEJŠI DEJAVNIKI ZA RAZVOJ PIRATSTVA

V nadaljevanju so izpostavljeni najpomembnejši dejavniki oziroma sprožilci, ki posameznika ali pritegnejo k nezakonitemu presnemavanju ali pa ga od tega odvrnejo.

3.1 Cena

Cena je skupna tema vse literature povezane s piratstvom. Avtorji Molteni in Ordanini ter Chiang in Assane so pri razlagi zakaj ljudje nelegalno prenašajo glasbo preko interneta, kot najmočnejši motivacijski faktor navedli ceno (v Plowman & Goode, 2009, str. 7). Gopal je v svoji raziskavi posameznikovih odločitev ugotovil, da je prodajna cena glasbenega CD-ja pozitivno povezana s stopnjo prenesenih glasbenih datotek, kar pomeni da višja kot bo cena posameznega CD-ja, več bo na nelegalen način prenesenih datotek (v Plowman & Goode, 2009, str. 7).

Ang in soavtorji so ugotovili, da nizka cena značilno vpliva na nakup ponarejenih glasbenih CD-jev, oziroma na nelegalno presnemavanje glasbenih datotek preko interneta, ne glede na znamko in kvaliteto ter so zato predlagali, da naj glasbena industrija razmisli o novi cenovni politiki, s katero bi pritegnili tudi tiste potencialne kupce, ki prenašajo velike količine glasbe. Gopal in Sanders sta izpostavila tudi vpliv posameznikovega dohodka na raven piratstva v državi. Po njunem mnenju bi morala biti cena izdelka vezana na raven razpoložljivega dohodka. Novejše raziskave pa nakazujejo, da je vpliv dohodka prisoten samo v primeru nezanih pesmi in da se posamezniki z nižjim dohodkom pri danih cenah bolj nagibajo k piratstvu kot k nakupu. Na odločitev o nakupu priljubljene pesmi pa razpoložljivi dohodek ne vpliva značilno. Gopal in Sanders sta še izpostavila, da imajo težave glasbene industrije z nelegalnim prenašanjem preko interneta veliko skupnega tudi s programsko industrijo (v Plowman & Goode, 2009, str. 7).

3.2 Zaznana kakovost glasbe

Kakovost digitalne glasbe je vsekakor dejavnik, ki ima lahko vpliv na nelegalno presnemavanje. Posamezniki imajo različna dojetanja kvalitete zvoka in večinoma drži, da je kvaliteta originalnih CD-jev boljša, kot tista iz internetne digitalne verzije. Na podlagi tega bi lahko sklepali, da v kolikor posameznik zaznava, da je kakovost glasbe, ki bi jo presnel z interneta slabša, je večja verjetnost, da se bo raje odločil za nakup CD-ja v trgovini. Potrebno je omeniti tudi to, da nekateri porabniki teh razlik v kvaliteti zvoka ne zaznavajo tako dobro in jim je praktično vseeno, ali je glasba z originalnega CD-ja ali je presneta s spleta, spet drugi pa so zelo občutljivi ter je velika verjetnost, da bodo CD zato raje kupili (Plowman & Goode, 2009, str. 6).

V literaturi obstaja odprta debata ali ima kakovost presnete glasbe vpliv na presnemavanje ali ne. Avtorja Fetscherin in Zaugg sta zagotovila dokaze, ki prikažejo razliko v kvaliteti glasbenih datotek na spletu in povedo kako odvrčajoč vpliv na to ima presnemavanje. Gopi je s pomočjo drugih avtorjev pokazal, da ima zaznana kakovost glasbenih datotek na spletu značilno negativno korelacijo s številom prenosov datotek preko interneta (v Plowman & Goode, 2009, str. 6).

Druga literatura pa namiguje tudi na drugačna stališča, kot je na primer to, da kakovost glasbe na spletu nima vpliva na število prenosov preko interneta. Avtorja Gopal in Sanders sta opravila internetno raziskavo o glasbenih datotekah dosegljivih preko interneta, v kateri sta ugotovila, da je kar 60 % vprašanih že imelo slabe izkušnje, saj so pri prenosu prenesli napačno ali pokvarjeno datoteko. Kljub temu pa je 90 % vprašanih še vedno ocenilo, da je kvaliteta zvoka glasbenih datotek prenesenih preko interneta skorajda ista, kot kvaliteta tistih na avdio CD-jih (v Plowman & Goode, 2009, str. 6). Debata o tem, ali zaznana kakovost vpliva na nelegalne prenose preko interneta tako ostaja odprta ter čaka na nove dokaze iz prihodnjih raziskav.

3.3 Tveganje

Zaznano tveganje ima vsekakor velik vpliv na potek nakupnega odločanja. Velikokrat je končna odločitev potrošnika o nekem nakupu odvisna od tega ali je tveganju naklonjen ali ne. Na podlagi tega lahko predvidevamo, da se bo racionalni posameznik, če bo le mogoče, tveganju izognil. Posamezniki se v procesu odločanja srečujejo z različnimi tipi tveganj. **Finančno tveganje** nam pove, kakšna je verjetnost izgube denarja, zaradi nameravane odločitve. Poznamo tudi **tveganje, ki se nanaša na samo kvaliteto izdelka** in predstavlja verjetnost, da bo s kupljenim izdelkom ali storitvijo nekaj narobe. Posameznik se lahko srečuje tudi s **fizičnim tveganjem**, ki predstavlja verjetnost, da bo kupljen izdelek nevaren ali škodljiv. Govorimo lahko tudi o **psihološkem tveganju**, ki ocenjuje verjetnost, da kupljen izdelek ali storitev ne bo ustrezala posameznikovim zamislim in predstavam. Posameznik se lahko spoprijema tudi z **družbenim tveganjem**, ki nam pove kakšna je verjetnost, da bo

nakup izdelka ali storitve vplival na to kaj drugi mislijo o njem. Poznamo pa tudi **vsesplošno tveganje**, ki nam pove kakšna je verjetnost, da je proizvod ali storitev za posameznika na splošno tvegana (Tan, 2002, str. 98).

Ko se posameznik odloča o nelegalnem presnemavanju glasbenih datotek preko interneta, se lahko sreča z več vidiki tveganja. V večini primerov gre pri presnemavanju glasbe za tveganje, da bo s samo kvaliteto na tak način presnete glasbe nekaj narobe ali pa izdelek enostavno ne bo takšen kot je posameznik pričakoval. Prav tako se lahko zgodi tudi, da se posameznik sreča s finančnim tveganjem, ker je bil odkrit pri nelegalnem dejanju, ter mora sedaj za svoje dejanje plačati kazen. Vsekakor lahko pride tudi do fizičnega tveganja, ko posameznik s prenosom datoteke na svoj računalnik prenese tudi kak virus, ki mu lahko uniči podatke na računalniku ali pa jih kompromitira⁶. Slednje je bilo v preteklosti eno pomembnejših tveganj, ki pa se z leti vztrajno zmanjšuje.

3.4 Zakonodaja

Zakonodaja je verjetno tisti dejavnik, ki vsekakor najbolj vpliva na odločitev o nelegalnem presnemavanju, vendar je le-ta na področju intelektualne lastnine v večini držav slaba. Prav tako je treba omeniti tudi težavnost odkrivanja storilcev kaznivih dejanj ter neko splošno dojemanje javnosti, da piratstvo ni tako velik problem.

Prva, ki se je tega problema resno lotila je bila ZDA z ustanovitvijo Zveze ameriške fonografske industrije oziroma RIAA, ki od samih začetkov svojega delovanja opozarja na problem in vse posledice, ki jih prinaša piratstvo. RIAA je svojo pot začela predvsem s tožbami proti ponudnikom P2P mrež in nekatere jim je s pomočjo sodnih postopkov uspelo zapreti, kot se je na primer zgodilo z Napster-jem. Pokazalo se je, da odmevno zaprtje ni imelo pričakovanega učinka, zato se je RIAA nadalje lotila tudi posameznikov.

Večina ostalih držav je ostala na osnovni ravni in se do sedaj s samo zakonodajo na tem področju ni pretirano ukvarjala, sprejeli so zgolj zakone in kazni. Približno takšno je tudi stanje v Sloveniji. Kazni za piratstvo so nizke, inšpektorjev, ki naj bi lovili domnevne kršitelje, pa je še manj. Tistih nekaj delujočih se ukvarja predvsem s programskim piratstvom, saj gre tam še za večje zneske izgub kot pri prenosu glasbe, pa tudi lastniki licenc so bolj motivirani pri pregonu kršiteljev.

Če zelo optimistično predvidevamo, bodo morda posamezniki začeli v prihodnosti več uporabljati programe za zakonito presnemavanje glasbe, kot sta na primer Amazon in iTunes, vendar se bodo po vsej verjetnosti glede na krizno obdobje, ko ljudem vsesplošno primanjkuje denarja, vseeno še nekaj časa raje odločali za brezplačen, a nelegalen način prenosa; vsaj dokler bodo kazni nizke in storilci nepreganjani.

---

⁶ S tem dobijo ustvarjalci virusa dostop do vseh podatkov na posameznikovem računalniku.

3.5 Drugi dejavniki

Poleg do sedaj opisanih dejavnikov pa na piratstvo vpliva še več drugih dejavnikov, ki posamezniku pomagajo pri odločitvi ali bo nelegalno prenesel datoteke preko interneta ali ne.

Dejavnik, brez katerega sam problem piratstva niti ne bi obstajal, je vsekakor **napredna tehnologija**, ki je omogočila posameznikom dostop do datotek preko interneta. Kot glavni krivec se na tem mestu opisuje pojav P2P mrež, ki omogočajo uporabnikom brezplačen dostop do datotek in podatkov na internetu. Na tej osnovi so se začeli oblikovati programi za prenos glasbe, pri čemer se iz leta v leto izboljšuje kvaliteta zvoka preoblikovanih datotek, ki jih je možno nelegalno prenesti. Pri tem dejavniku ne smemo pozabiti niti na vse večjo hitrost interneta in izboljšave, ki jih skorajda dnevno ponuja računalniški svet, kar še dodatno pripomore k povečevanju prenosa piratskih datotek.

Omembe vreden dejavnik, ki prav tako vpliva na namero posameznika za nelegalno presnemavanje datotek z interneta je konstrukt imenovan »*computer deindividuation*«⁷, ki sta ga raziskovala tudi Kwong in Lee (v Plowman & Goode, 2009, str. 9). Posameznik po njunem mnenju pri uporabi osebnega računalnika zaznava svojo anonimnost ter izgublja samozavedanje, da pri nelegalnem presnemavanju počne dejanja, ki so v nasprotju s sprejetimi normami. Občutek zasebnosti, izolacije in odmaknjenosti od ostalih ter zavedanje, da dejanja morda ne bodo vplivala na druge, so razlogi zaradi katerih se posamezniki poslužujejo nelegalnega presnemavanja glasbenih datotek.

Na posameznika vsekakor vplivajo tudi njegova etika in okolje v katerem živi. Etika je filozofska disciplina, ki obravnava merila človeškega hotenja in ravnanja glede na dobro in zlo, oziroma gre za moralna načela in norme ravnanja. Etika se v grobem deli na tri področja in sicer na dejanja, ki so izrecno dovoljena, na dejanja ki so izrecno prepovedana in na nekakšno »sivo področje«, v katerega spadajo etične dileme (Možina et al., 2002, str. 211). Treba je poudariti, da so meje med temi tremi področji zelo nejasne in zabrisane in, da se jih zelo hitro prestopi. Piratstvo bi lahko vsekakor uvrstili med etične dileme, saj gre ves čas za zavedanje, da počnemo nekaj narobe, nekaj kaznivega, a hkrati nam okolje, v katerem živimo (to so predvsem vrstniki), zagotavlja, da to ni nič napačnega ter da to počno vsi. Tako se znajdemo pred dilemo, kaj bomo storili pa bo odvisno od ostalih odločujočih faktorjev.

Dejavnik, ki tudi še lahko vpliva je **dohodek** in sicer je bilo dokazano, da razpoložljivi dohodek vpliva na prenašanje datotek preko interneta (Plowman & Goode, 2009, str. 7). Na posameznika pa ima vpliv lahko tudi **poznavanje interneta, oziroma njegova internetna izkušnost**, in sicer večje kot je poznavanje oziroma večja kot je internetna izkušnost, bolj naklonjen naj bi bil posameznik prenašanju datotek preko interneta (Plowman & Goode, 2009, str. 14).

---

⁷ Računalniška osamitev – pomeni občutek ločitve ali oddaljitve od ostalih ljudi, ki lahko pripelje do vedenja, ki je v nasprotju s sprejetimi normami (v Plowman & Goode, 2009, str. 9).

4 TEORIJE VEDENJA PORABNIKOV V POVEZAVI S KRAJO INTELEKTUALNE LASTNINE

4.1 Beckerjev model kriminalitete

Lovke kriminala so zelo razpršene in ekonomija kot panoga, ki temelji na racionalnem obnašanju, ima lahko velike probleme pri razlagi pojava, ki je v veliki meri viden kot nekaj iracionalnega. Preboj so ekonomisti na področju razlage kriminalnih dejanj začeli dosegati relativno pozno in sicer šele leta 1986 s prispevkom Gary-ja Becker-ja. Kot del večjega modela, namenjenega raziskovanju optimalne politike kazenskega pravosodja, je Becker razvil model kriminalitete, ki prikaže faktorje vpliva na kriminalna dejanja, povzročena s strani racionalnega posameznika. Pri modelu kriminalitete gre dejansko za princip, kako se posamezniki odločajo med kriminalnim dejanjem in legalnimi aktivnostmi na podlagi pričakovanih koristi, ki jih bodo pridobili z enim ali drugim dejanjem (Witt & Witte, 2000, str. 2).

Faktorji, ki vplivajo na posameznikovo odločitev ali bo storil kaznivo dejanje so naslednji (Witt & Witte, 2000, str. 5):

- pričakovani donos⁸ pri kriminalnem dejanju,
- možnost, da ga pri dejanju ujamejo oziroma tveganje pravnomočne obsodbe,
- višina zagrožene kazni za kaznivo dejanje,
- priložnosti pri legalnih aktivnostih.

Beckerjev model predvideva, da bo posameznik storil kriminalno dejanje takrat, ko bodo koristi kriminalnega dejanja presegale koristi, ki jih pridobi z legalno aktivnostjo. Kaznivo dejanje torej lahko predstavlja racionalno odločitev posameznika v primeru, da mu to dejanje predvidevano prinese večje koristi. Na podlagi tega lahko enostavno razumemo tudi zakaj je med storilci kaznivih dejanj veliko tistih z nižjo izobrazbo, oziroma z nižjimi dohodki, saj jim kriminalno dejanje predstavlja večje koristi, kot jih imajo pri legalnih aktivnostih, torej pri opravljanju svojega dela.

Pričakovane koristi se bodo seveda zniževale, ko se bo zagrožena kazen za neko dejanje povečevala, oziroma se bo zviševala možnost, da bi bili pri kriminalnem dejanju razkriti in kasneje obtoženi. Iz tega lahko seveda sklepamo, da višja kot bo zagrožena kazen za neko dejanje, manjša bo verjetnost kršenja določenega zakona. Becker je glede na vse naštet omenil, da je najboljša preventiva kriminalnih dejanj učinkovita kazenska politika. Prepričan je bil, da bodo visoke kazni odvrnile potencialne storilce ter vzpostavile nekakšno splošno preventivo.

Prav tako pa ne smemo pozabiti omeniti še enega pomembnega faktorja, in sicer posameznikovo nagnjenost k tveganju. Če je posameznik tveganju bolj naklonjen, bo to

---

⁸ Koliko bo posameznik pridobil s kaznivim dejanjem, če se primerja z legalno aktivnostjo.

vsekakor povečalo verjetnost, da se bo kriminalnega dejanja dejansko lotil. Študije kriminalnega vedenja so pokazale, da so nekateri posamezniki veliko bolj nagnjeni k tveganju in pri le-teh visoka kazen nima več enakega učinka. Avtorji, ki so izhajali iz Beckerjeve teorije, kot je na primer Ehrlich, so na podlagi razširitev modela in novejših ugotovitev sklepali, da v določenih primerih stroga kazenska politika lahko povzroči celo več nezakonitih dejavnosti, povzročenih s strani posameznika, ki je tveganju naklonjen (v Witt & Witte, 2000, str. 5 – 7).

Iz vsega tega lahko sklepamo, da v kolikor bodo kazni za nelegalno presnemavanje glasbe z interneta nizke, bodo posamezniki prenašali glasbo na tak način. Prav tako bo njihovo prenašanje glasbe na nelegalen način spodbudila tudi njihova nagnjenost k tveganju.

4.2 Teorija razumnih dejanj in teorija načrtovanega vedenja

Razumevanje kriminalnega vedenja pa si lahko razložimo tudi s pomočjo psiholoških teorij, ki skušajo razumeti in napovedati posameznikovo vedenje. Ena takih teorij je model vedenja, ki sta ga v 70-ih letih razvila Ajzen in Fishbein (v Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011), poimenovan teorija razumnih dejanj (v nadaljevanju TRA). TRA bi lahko uvrstili v sklop kognitivnih teorij pričakovanj, saj temelji na predpostavki, da se ljudje vedejo večinoma racionalno in na podlagi interakcije posameznika z okoljem (Radovan, 2001, str. 2). Teorija se opira na predpostavko, da se posameznik o svojih dejanjih zavestno odloča in jih nadzoruje. Višje kot je pričakovanje, da bo določeno stanje pripeljalo do nekakšnega stanja ali izida, višja bo motivacija za doseganje tega cilja. Moč motivacije je torej odvisna od privlačnosti cilja in pričakovanih rezultatov, oziroma je funkcija subjektivne vrednosti cilja, proti kateremu posameznik teži, in pričakovane vrednosti doseganja tega cilja (Radovan, 2001, str. 5). V modelu TRA se poleg zaznane dosegljivosti in zaželenosti cilja ter vedenja, pojavljajo tudi drugi dejavniki, ki vplivajo na motivacijo za določeno vedenje, kot so na primer vpliv referenčnih skupin ter motivacija za podrejanje njihovim pričakovanjem (Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011).

Posameznikovo vedenje je glede na TRA odvisno od specifične vedenjske namere, ki jo sestavljata dva kognitivna dejavnika: stališča do vedenja in subjektivne norme (splošno sprejeti standardi socialnega vedenja, mišljenja in občutenja). Prva komponenta TRA so **stališča**. Večina psiholoških definicij jih opisuje kot nekaj, do česar smo naklonjeni ali ne. Ajzen in Fishbein pa na stvari gledata malo drugače in sicer v njunem modelu predpostavljata, da stališča niso zgolj v relaciji do prepričanj, temveč so kot trdi Ajzen, tudi vzročno povezana s stališči (v Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011). To pomeni, da so stališča funkcija vrednotenja posameznega cilja glede na druge osebne cilje. Pomembno je tudi poudariti, da v tej teoriji stališče ne označuje klasičnega odnosa do objekta kot takega, temveč do specifičnega vedenja, povezanega z njim (Radovan, 2001, str. 3). Če teorijo prenesemo na obravnavano tematiko, lahko določimo dve komponenti stališč in sicer naklonjenost do fizičnega objekta, v našem primeru računalnika oziroma

interneta, ter na drugi strani naklonjenost do vedenja ali izvedbe dejanja, ki je v našem primeru uporaba interneta za legalen ali nelegalen prenos glasbenih datotek. Druga komponenta TRA je **subjektivna norma**, ki bi jo lahko primerjali s socialnimi ali skupinskimi normami. Socialne norme so sicer težko opredeljiv pojem, ampak eden najpomembnejših v socialni psihologiji, saj imajo velik pomen pri posameznikovi (socialni) motivaciji za določeno vedenje. Novejše teorije norm definirajo socialne norme kot splošno sprejete standarde socialnega vedenja, mišljenja in občutenja ter so povezane z drugimi kognitivnimi dejavniki vedenja, kot so stališča, vrednote in prepričanja. (Radovan, 2001, str. 3). Kot je razvidno iz Slike 1 v Prilogi 1, je subjektivna norma postavljena kot neodvisen dejavnik in se torej predpostavlja, da so posameznikova stališča neodvisna determinanta vedenja oziroma vedenjskih namer. Ajzen in Fishbein subjektivno normo definirata podobno kot stališča: kot funkcijo prepričanj o določenem obnašanju, s tem da v tem primeru ne govorimo o vedenjskih, temveč o normativnih prepričanjih. Normativna komponenta teorije opisuje vpliv socialnega okolja na vedenje, oziroma prepričanje posameznika o verjetnosti, da člani določene referenčne skupine od njega pričakujejo in odobravajo tako vedenje. Dejanski vpliv norm na vedenje je odvisen od posameznikove motivacije za podrejanje pričakovanjem, ki jih imajo referenčne socialne skupine.

Motivacijo za podrejanje Ajzen in Fishbein razlagata na dva načina (v Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011):

- kot posameznikovo pripravljenost za podrejanje pričakovanjem referenčne skupine ne glede na njene partikularne zahteve in je izražena kot splošna tendenca posameznika k prilagajanju,
- kot pripravljenost za podrejanje specifičnim zahtevam za določeno vedenje.

Posameznikova normativna prepričanja so torej vezana na percepcijo referentovega stališča do njegovega vedenja. To pomeni, da če določena oseba A meni, da ima druga oseba B pozitivno stališče do nelegalnega presnemavanja glasbe z interneta, potem tudi sklepa, da B od njega tako vedenje pričakuje. Prav tako lahko iz tega sklepamo, da v primeru, ko posameznik na primer nelegalno presnemavanje glasbe z interneta zaznava kot negativno vedenje in je referenčna skupina mnenja, da je to dejanje pozitivno, obstaja velika verjetnost, da se bo posameznik podredil mnenju referenčne skupine (Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011).

Ajzen in Fishbein (v Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011) poudarjata, da je večino socialnega vedenja pod zavestno kontrolo in je zato napovedljivo iz vedenjskih namer, ki so glede na TRA funkcija dveh determinant, kjer prva odraža individualne vplive, druga pa socialne. Posameznik se bo torej obnašal na določen način takrat, ko bo menil, da je njegovo početje smiselno, in takrat, ko bo menil, da ga odobrava tudi njegova referenčna skupina. Na vedenjske namere lahko vpliva še mnogo drugih zunanjih spremenljivk, kot so demografske ali osebnostne značilnosti ter spremenljivke,

ki zadevajo konkretno dejanje oziroma situacijske spremenljivke, ki vplivajo na samo vedenje (Radovan, 2001, str. 5).

V primeru, da posameznikovo vedenje ni v celoti pod zavestno kontrolo ter kljub temu, da je oseba močno motivirana glede na stališča in subjektivne norme, to ne pomeni, da bo njeno vedenje takšno, kot bi ga pričakovala okolica. Da bi proučili in skušali razumeti situacije v katerih posameznik nima svojega vedenja v celoti pod zavestno kontrolo, je Ajzen TRA razširil in postavil **teorijo načrtovanega vedenja**.

Pri teoriji načrtovanega vedenja je dodatno vključen nov dejavnik, ki so ga poimenovali zaznana kontrola vedenja. Le-ta predstavlja pričakovanja o lastnih sposobnostih za uresničitev nekega vedenja, oziroma se nanaša na prisotnost dejavnikov, ki lahko olajšajo ali ovirajo uresničitev nekega vedenja (Ajzen, 2002, str. 107). Zaznana kontrola vedenja torej obsega dva vidika. Prvi vidik je poimenovan notranja kontrola in se nanaša na način kako posameznik sebe zaznava kot izučenega, discipliniranega in sposobnega izvesti neko vedenje. Drugi vidik pa je poimenovan zunanja kontrola ter se nanaša na posameznikovo zaznavanje drugih dejavnikov, kot so na primer sodelovanje znancev, viri ali časovne omejitve, ki lahko vplivajo na vedenje (Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011). Zaznana kontrola vedenja nam pove, da je posameznikova motivacija odvisna od predstave kako težko je neko vedenje izvesti, ter je prav tako odvisna od tega, kako uspešno posameznik lahko izvede neko aktivnost. Če bo posameznik močno verjel v svoje sposobnosti in v obstoj dejavnikov, ki bodo pripeljali k določenemu vedenju, potem lahko za to osebo predvidemo, da ima visoko zaznano kontrolo vedenja in je večja verjetnost, da bo vedenje uresničil, kot pa neki drug posameznik, ki v svoje sposobnosti dvomi. Na zaznavanje lahko vplivajo tudi pretekle izkušnje, predvidevanje prihodnjih okoliščin in odnos vplivnih norm, ki obkrožajo posameznika. Teorija načrtovanega vedenja je bila izhodišče za številne raziskave na temo internetnega nakupnega vedenja ter z njim povezanih dejavnosti (Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour, 2011).

5 ZAKONODAJA V SLOVENIJI NA PODROČJU ZAŠČITE INTELEKTUALNE LASTNINE

Kot že omenjeno je področje intelektualne lastnine v Sloveniji urejeno z Zakonom o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS., št. 16/2007 - UPB3, 68/2008, 85/2010, v nadaljevanju ZASP), ki je bil sprejet v letu 2007. Kazenske določbe so zajete v 184. in 185. členu.

Določbe 184. člena ZASP so naslednje: Z globo najmanj 1669 € se kaznuje za prekršek pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik :

- ki brez prenosa ustrezne materialne avtorske pravice v primerih, ko je tak prenos potreben po tem zakonu, reproducira, distribuira, da v najem, javno izvede, javno prenese, javno predvaja, javno prikaže, radiodifuzno oddaja, radiodifuzno retransmitira, sekundarno

radiodifuzno oddaja, da na voljo javnosti, predela, avdiovizualno priredi ali kako drugače uporabi delo oziroma primerek dela,

- ki poseduje primerek računalniškega programa za gospodarske namene, za katerega se zaveda ali bi se moral in mogel zavedati, da je nedovoljen primerek,
- ki brez prenosa ustrezne izključne pravice v primerih, ko je tak prenos potreben po tem zakonu, reproducira, snema, javno prenaša ali radiodifuzno oddaja živo izvedbo ali reproducira, da na voljo javnosti, distribuira ali da v najem fonogram ali videogram s svojo izvedbo ali kako drugače uporabi izvedbo,
- ki brez prenosa ustrezne izključne pravice v primerih, ko je tak prenos potreben po tem zakonu, reproducira, distribuira, da v najem ali na voljo javnosti ali kako drugače uporabi fonogram ali videogram,
- ki brez prenosa ustrezne izključne pravice v primerih, ko je tak prenos potreben po tem zakonu, radiodifuzno retransmitira, snema, reproducira, distribuira, da na voljo javnosti ali kako drugače uporabi oddajo oziroma posnetek oddaje,
- ki brez prenosa ustrezne izključne pravice v primerih, ko je tak prenos potreben po tem zakonu, reproducira, distribuira, da v najem ali na voljo javnosti ali kako drugače uporabi podatkovno bazo oziroma njen primerek,
- ki odstrani ali spremeni elektronski podatek za upravljanje pravic,
- ki reproducira, distribuira, uvozi zaradi distribuiranja, da v najem ali priobči v javnosti avtorsko delo ali predmet sorodnih pravic oziroma njihov primerek, glede katerega je bil elektronski podatek za upravljanje pravic nedovoljeno odstranjen ali spremenjen,
- ki se izogne dejanskim tehničnim ukrepom ali proizvede, uvozi, distribuira, proda, da v najem, oglašuje za prodajo ali najem, poseduje za gospodarske namene tehnologijo, napravo, proizvod, sestavni del ali računalniški program, ali opravi storitev z namenom neupravičene izoginitve dejanskim tehničnim ukrepom v primerih iz drugega odstavka 166.a člena,
- ki proizvede, uvozi, distribuira, proda, da v najem, oglašuje za prodajo ali najem ali poseduje za gospodarske namene tehnologijo, napravo, proizvod, sestavni del ali računalniški program za odstranitev ali spremembo elektronskega podatka za upravljanje pravic.

Omeniti je potrebno tudi, da se z globo najmanj 334 € kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe in samostojnega podjetnika posameznika, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka. Prav tako se z globo najmanj 334 € kaznuje posameznik, ki stori prekršek naveden v 184. členu. Predmeti, ki so nastali s prekrškom, se vzamejo in o prekršku iz tega člena se odloča po hitrem postopku, je še zapisano v ZASP.

Določbe 185. člena ZASP pa opredeljujejo, da se z globo najmanj 835 € kaznuje za prekršek pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik:

- ki pristojni kolektivni organizaciji na njeno zahtevo ne pošlje v roku podatkov o vrsti in številu prodanih ali uvoženih naprav za tonsko in vizualno snemanje, naprav za

fotokopiranje, praznih nosilcev zvoka ali slike ter podatkov o prodanih fotokopijah, ki so potrebni za izračun dolžnega nadomestila,

- ki pristojni kolektivni organizaciji ne pošlje v roku sporedov uporabljenih del,
- ki pristojni kolektivni organizaciji ne pošlje v roku potrebnih podatkov za izračun dolžnega nadomestila,
- ki osebi, ki ima zakonit dostop do primerka avtorskega dela ali predmeta sorodnih pravic, ne zagotovi sredstev, ki ji omogočajo uveljavljanje vsebinskih omejitev pravic.

Kot pri prejšnjem členu se glede na ZASP z globo najmanj 250 € kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe in samostojnega podjetnika posameznika, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka. Prav tako se z globo najmanj 250 € kaznuje tudi posameznik, ki stori katerega od zgoraj naštetih prekrškov. Inšpekcijski nadzor nad izvajanjem določb, ki so sankcionirane v 184. in 185. členu tega zakona, opravlja tržna inšpekcija. Te zadeve se obravnavajo kot nujne. Kadar inšpektor ugotovi, da gre za prekršek lahko zaseže predmete, ki so bili uporabljeni ali namenjeni za prekršek ali so nastali s prekrškom, in z odločbo odredi, da se v določenem roku odpravijo ugotovljene nepravilnosti.

Če realno pogledamo je zakonodaja na tem področju v Sloveniji milo rečeno blaga, še sploh če jo primerjamo z nekaterimi drugimi evropskimi državami. V Veliki Britaniji lahko za nelegalno razširjanje datotek dobite na nižjem sodišču kazen okoli 5 000 £ ali tudi do pol leta zaporne kazni. V kolikor so kazniva dejanja kraje intelektualne lastnine resnejša pa si lahko posameznik prisluži neomejeno finančno kazen ali tudi do 10 let zaporne kazni, kar pa vsekakor ni malo.

6 EMPIRIČNE ANALIZE DEJAVNIKOV PIRATSTVA NA PODROČJU GLASBENE INDUSTRIJE

Namen diplomskega dela je vsebinsko in empirično raziskati dejavnike, ki vplivajo na odločanje o kraji intelektualne lastnine oziroma bolj konkretno poiskati razloge za krajo glasbenih datotek preko interneta. Cilj naloge je prikazati razmere v Sloveniji ter razmisliti o rešitvah, ki bi jih lahko pri nas v zvezi s to tematiko izvedli. S pomočjo hipotez, opisanih v nadaljevanju, sem skušala preveriti kakšni so dejavniki, ki k nelegalnemu presnemavanju datotek vodijo slovenske študente.

6.1 Raziskovalne hipoteze

6.1.1 Uporaba interneta

Napredna tehnologija v zadnjih 30 letih je s pomočjo novih odkritij in nenehnih izboljšav privedla do vsesplošne uporabe interneta. Razširjenost interneta postaja iz leta v leto večja, kar je razvidno tudi iz podatkov za Slovenijo, po katerih je imelo povezavo do interneta v prvi polovici leta 2010 že 68 % gospodinjstev. Ta odstotek je za države članice EU še nekoliko

višji in znaša 70 % (SURs, 2011). Za uporabnika interneta se je že leta 2008 v Sloveniji izreklo 66 % vprašanih (RIS, 2008), odstotek pa je vsekakor še v porastu. Glede na vse te podatke lahko sklepamo na vse večje poznavanje interneta in njegove uporabe. Z različnimi medgeneracijskimi programi se poznavanja interneta učijo tudi starejši in kmalu je pričakovati, da bo prišlo obdobje, ko bodo praktično vsi ljudje v sodobni družbi znali uporabljati internet. Internet je tekom let postal ne samo stičišče vseh informacij, ampak tudi učinkovito orodje za trženje, prodajo in še marsikaj. Seveda pa ima internet tudi svoje slabosti in ena tistih večjih je vsekakor internetno piratstvo, ki je v razmahu že praktično od samih začetkov interneta. Potrošniki so dnevno postavljeni pred preizkušnjo ali nekaj nelegalno prenesti preko interneta ali kupiti nekaj kar je legalno. Na tej točki se ne moremo izogniti ekonomskemu konceptu zamenjave oziroma substitucije, ki nam pove, da bo porast cene neke dobrine privedel do tega, da bo potrošnik z njo zamenjal neko drugo istovrstno dobrino, katere cena je ostala nespremenjena (Bender & Wang, 2009, str. 157, 158), kar konkretno v našem primeru pomeni, da bo pojav piratstva po teoriji zmanjšal običajne nakupe glasbe. Na podlagi podatkov o povečevanju rabe interneta in zgoraj omenjeni teoriji lahko sklepamo, da je zelo verjetno, da večje kot bo posameznikovo znanje uporabe interneta, večja bo verjetnost, da se bo le ta posameznik tudi na podlagi teorije substitucije odločil za brezplačne nelegalne prenose glasbenih datotek preko interneta. K samemu nakupu ali razmišljanju o nakupu preko interneta, jih bo lahko spodbudilo tudi dejstvo, da uživajo v primerjanju izdelkov na spletu ter radi iščejo stvari preko interneta. Domneva je dobila potrditev tudi v teoriji, saj so odkrili, da je užitek pri nakupovanju preko interneta enako pomemben kot užitek pri običajnem nakupovanju, ter ima značilen vpliv na nakupni odnos in namero (Koufaris, 2002, str. 208).

H₁: Bolj kot se posamezniki spoznajo na internet, večja je verjetnost, da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

H₂: Bolj kot se posameznikom zdi uporaba interneta enostavna, večja je verjetnost da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

H₄: Bolj kot posamezniki uživajo pri uporabi interneta, večja je verjetnost da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

6.1.2 Kakovost glasbe

Kakovost digitalne glasbe, ki je na voljo pri presnemavanju s spleta bo vsekakor pomemben dejavnik pri potrošnikovem odločanju. Res je, da večinoma drži, da je kakovost originalnih CD-jev boljša, kot tista iz internetne digitalne verzije. Na podlagi tega bi lahko sklepali, da v kolikor posameznik zaznava, da je kvaliteta glasbe, ki bi jo presnel z interneta slabša, je večja verjetnost, da se bo raje odločil za nakup CD-ja v trgovini. Seveda pa nekateri uporabniki teh razlik v kvaliteti zvoka ne zaznavajo tako dobro in jim je praktično vseeno, ali je glasba z originalnega CD-ja ali je presneta s spleta, spet drugi pa so zelo občutljivi in je velika verjetnost, da bodo CD kupili (Plowman & Goode, 2009, str. 6). Debata o tem ali kvaliteta

vpliva na presnemavanje ali ne, vsekakor ostaja odprta, lahko pa iz vsega skupaj vseeno sklepamo, da kvaliteta glasbe nekakšen vpliv na odločanje porabnika vsekakor ima ter, da bodo porabniki, ki bodo glasbo na internetu zaznavali kot kvalitetno, v večji meri le-to tudi prenašali preko interneta.

H₃: Večja kot je zaznana kvaliteta glasbe prenesene preko interneta, večja je verjetnost, da bodo posamezniki glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

6.1.3 Naklonjenost glasbeni industriji

O naklonjenosti glasbeni industriji se dostikrat govori, morda v zadnjih letih še največkrat v povezavi s piratstvom. Kot je zaslediti po raznih svetovnih in domačih forumih so ljudje mnenja, da je glasbena industrija nekakšna slaba mačeha izvajalcem in da so izvajalci pravzaprav izkoriščani s strani glasbene industrije. Zato tudi prevladuje mnenje, da se z nelegalnim presnemavanjem ne škoduje izvajalcem samim, kar pa seveda ne drži v celoti. V poročilu IFPI lahko preberemo, kakšno škodo nosijo na svojih ramenih tudi izvajalci sami. Od leta 1999 je v Ameriki število zaposlenih glasbenikov padlo za 17 %, še bolj zastrašujoč pa je podatek o padcu debitantskih albumov, ki je od leta 2003 do 2010 padel za 77 % (Digital Music Report 2011, 2011, str. 5). Glede na ne najbolj rožnato stanje, agencije, kot je na primer RIIA, širom sveta spodbujajo nakupe prek legalnih glasbenih portalov, kot je na primer iTunes, ter tako skušajo izboljšati situacijo ter vsaj tiste potrošnike, ki so glasbeni industriji naklonjeni, prepričati v legalen nakup glasbe.

H₅: Večja kot je naklonjenost porabnikov glasbeni industriji, v manjši meri bodo le-ti brezplačno in nezakonito prenašali glasbo preko interneta.

6.1.4 Etičnost

Etika naj bi bila pri takšnem dejanju, kot je kraja glasbe preko interneta, vsekakor pomemben dejavnik. Kot je že bilo omenjeno, lahko piratstvo uvrstimo med etične dileme (Možina et al., 2002, str. 211), saj gre ves čas za zavedanje, da počnemo nekaj narobe, nekaj kaznivega, a hkrati nas okolica z več razlogi prepričuje, da to vsi počnejo in da je dejanje splošno sprejemljivo. Kljub temu pa lahko sklepamo, da se bodo posamezniki, ki so bolj nagnjeni k etičnemu razmišljanju in jim ni pomembno samo to, kaj pravi okolica, verjetno v večji meri odločali za druge, predvsem legalne načine, kako priti do želene glasbe.

H₆: Bolj kot potrošniki zaznavajo brezplačno presnemavanje glasbe kot etično dejanje, v večji meri bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenašali preko interneta.

6.1.5 Tveganje

Pri odločanju o nelegalnem presnemavanju glasbe preko interneta vsekakor ne moremo pozabiti na razna tveganja s katerimi bi se morebiti utegnil srečati posameznik. Poznamo različne vrste tveganj, in sicer finančno tveganje, fizično tveganje, psihološko tveganje, družbeno tveganje ter tveganje, ki se nanaša na samo kvaliteto izdelka (Tan, 2002, str. 98). Pri odločanju o nelegalnem presnemavanju se posameznik srečuje z vsemi naštetimi tveganji. Finančnemu tveganju je lahko izpostavljen v primeru, da je pri svojem kaznivem dejanju odkrit ter bo moral zaradi njega plačati kazen, fizičnemu tveganju je lahko izpostavljen, če pri prenosu datotek na svoj računalnik prenese virus, ki mu lahko uniči podatke na računalniku. Tveganju povezanemu s kvaliteto izdelka je lahko izpostavljen v kolikor je kvaliteta presnete glasbe slaba, oziroma posnetki niso pravi. Potencialno lahko pride tudi do psihološkega tveganja, če presnete datoteke ne ustrezajo uporabnikovim željam ter do družbenega tveganja, kjer okolica ne odobrava posameznikovega nelegalnega presnemavanja.

Pomemben vidik tveganja nam razloži tudi Beckerjeva teorija kriminalitete, ki nam pove, da bo posameznik storil kriminalno dejanje takrat, ko bodo koristi kriminalnega dejanja, v našem primeru nelegalnega presnemavanja glasbenih datotek preko interneta, presegale koristi, ki jih pridobi z legalno aktivnostjo. Pričakovane koristi bodo seveda padale, ko se bo zagrožena kazen za neko dejanje povečevala, oziroma se bo zviševala možnost, da bi bili pri kriminalnem dejanju zasačeni in kasneje obtoženi. Iz tega lahko sklepamo, da višje kot bodo kazni za nelegalno presnemavanje, večje bo tveganje (Witt & Witte, 2011, str. 5 - 7).

H₇: Večje kot je zaznano tveganje zaradi nezakonitega presnemavanja, manjša je verjetnost brezplačnega in nezakonitega prenašanja preko interneta.

6.1.6 Vse hipoteze

H₁: Bolj kot se posamezniki spoznajo na internet, večja je verjetnost, da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

H₂: Bolj kot se posameznikom zdi uporaba interneta enostavna, večja je verjetnost da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

H₃: Večja kot je zaznana kvaliteta glasbe prenesene preko interneta, večja je verjetnost, da bodo posamezniki glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

H₄: Bolj kot posamezniki uživajo pri uporabi interneta, večja je verjetnost da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

H₅: Večja kot je naklonjenost porabnikov glasbeni industriji, v manjši meri bodo le-ti brezplačno in nezakonito prenašali glasbo preko interneta.

H₆: Bolj kot potrošniki zaznavajo brezplačno presnemavanje glasbe kot etično dejanje, v večji meri bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenašali preko interneta.

H₇: Večje kot je zaznano tveganje zaradi nezakonitega presnemavanja, manjša je verjetnost brezplačnega in nezakonitega prenašanja preko interneta.

6.2 Značilnosti vzorca

V raziskavi so bili uporabljeni primarni podatki, pridobljeni s pisnim anketiranjem študentov Ekonomske fakultete v Ljubljani, v aprilu 2008. Anketni vprašalnik je v Prilogi 5.

Pri vzorcu je opaziti kar nekaj pomanjkljivosti. V vzorec so zajeti samo študentje Ekonomske fakultete v Ljubljani, starostna razpršitev je zelo nizka saj je bil najmlajši sodelujoči v času anketiranja star 18 let, najstarejši pa 25. Prav tako vzorec ni uravnotežen po spolu, saj je pri anketiranju sodelovalo veliko več žensk (74,6 %). V našem primeru gre torej za neverjetnostno vzorčenje ter priložnostni vzorec. Glede na vse te značilnosti lahko predvidevam, da sklepanje iz vzorca na populacijo ne bi bilo najbolj ustrezno, oziroma lahko sklepamo zgolj pogojno.

V vzorec je bilo skupno zajetih 291 študentov. Na vprašalnik je odgovarjalo 211 (74,6 %) študentk in 72 (25,4 %) študentov. Povprečna starost anketiranih je bila 20,36 let, standardni odklon pa je znašal 1,244 leta. Izmed anketiranih študentov jih 8 iz neznanih razlogov ni navedlo spola, 7 anketiranih pa ni navedlo svoje starosti.

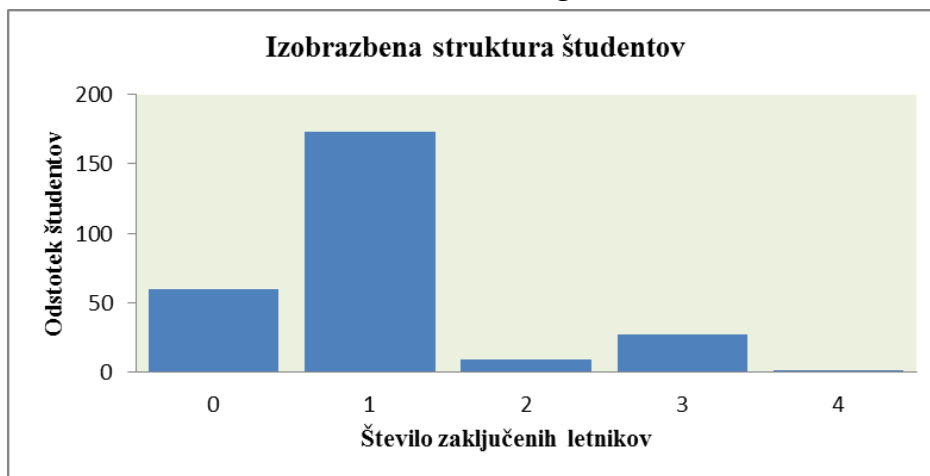
Kot je razvidno iz Slike 4, so na anketo odgovarjali večinoma študentje⁹, ki imajo končan en letnik študija, oziroma obiskujejo drugi letnik fakultete. Takšnih je bilo 86,3 % anketiranih. Preostalih 3,3 % je zaključilo dva letnika študija, 10 % pa tri letnike študija. 0,4 % anketiranih, oziroma samo en študent pa je zaključil 4 leta študija. 21 študentov iz neznanega razloga na to vprašanje ni odgovorilo.

Glede na analizo mesečnega dohodka gospodinjstva, primerjanega s slovenskim povprečjem, je bilo ugotovljeno, da največ proučevanih študentov meni, da živi v gospodinjstvu, kjer imajo povprečen dohodek (28,7 %), oziroma rahlo nadpovprečnega (30,2 %). 16 anketiranih ni navedlo svojega dohodka.

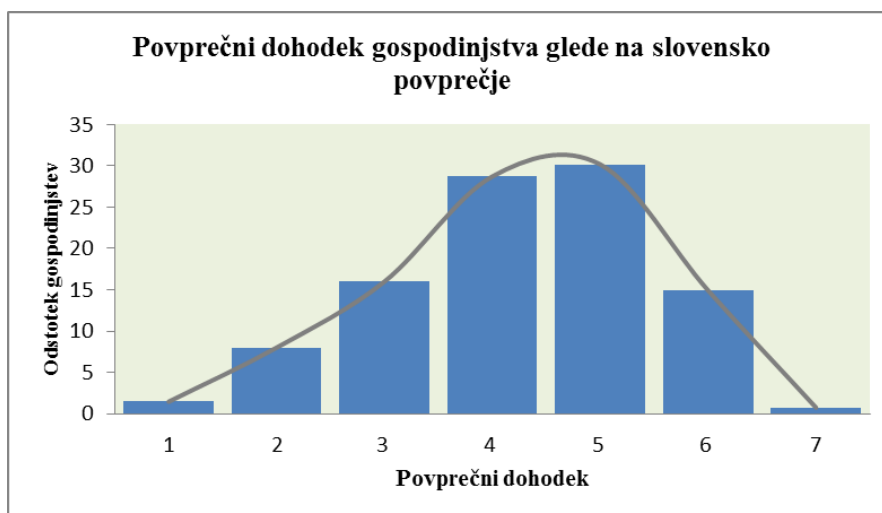
⁹ S poimenovanjem študenti mislim tako na moške kot tudi ženske; moško obliko uporabljam zato, ker bi z uporabo obeh oblik otežila prebiranje teksta.

Slika 4: Porazdelitev študentov glede na izobrazbo

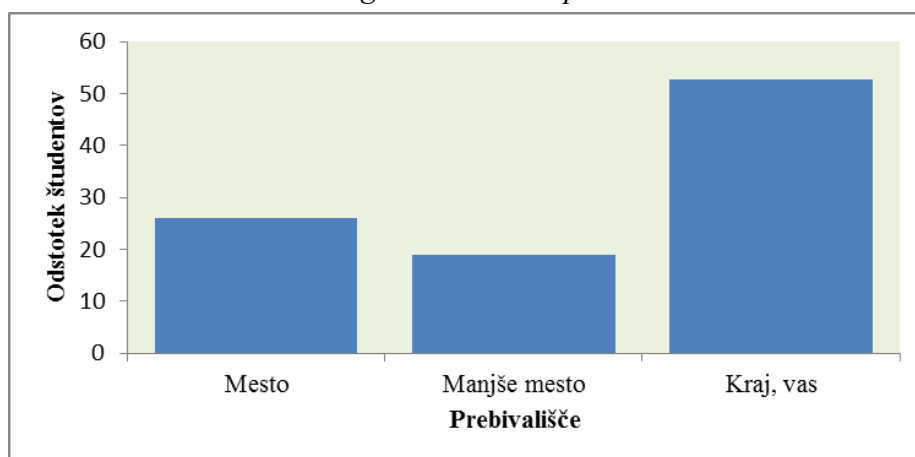
Iz Slike 5 je razvidna celotna porazdelitev študentov, glede na povprečni dohodek njihovega gospodinjstva. Anketirani so pri odgovarjanju na vprašanje morali mesečni dohodek svojega gospodinjstva primerjati s povprečnim slovenskim dohodkom gospodinjstva ter ga razvrstiti na lestvici od 1 do 7, pri čemer je vrednost 1 pomenila negativno skrajnost, oziroma predstavlja dohodek gospodinjstva, ki je močno pod povprečjem, 7 pa pomeni pozitivno skrajnost ter predstavlja dohodek gospodinjstva, ki je močno nad povprečjem.

Slika 5: Porazdelitev glede na povprečni dohodek gospodinjstva v primerjavi s slovenskim povprečjem

Večina anketiranih študentov preživi najmanj 3 dni v tednu, oziroma ima stalno prebivališče v kraju oziroma vasi, kjer živi do 10 000 prebivalcev. Kot je razvidno tudi iz Slike 6, je takih anketiranih 53,9 %. Preostali anketirani so odgovorili, da živijo v večjem mestu, ki ima nad 100 000 prebivalcev (26,8 %) oziroma, da živijo v manjšem mestu, ki ima od 10 000 do 100 000 prebivalcev, kot jih je odgovorilo 19,4 %.

Slika 6: Porazdelitev glede na stalno prebivališče študentov

Omeniti je potrebno tudi, da je 22,3 % anketiranih študentov odgovorilo, da je zadnji nakup glasbe opravilo v trgovini, preko TV ali kataloga, 3,6 % je glasbo kupilo preko interneta, 8,5 % anketiranih si je glasbo sposodilo oziroma presnelo od prijatelja, kar 65,6 % pa si je glasbo brezplačno presnelo preko enega izmed brezplačnih nezakonitih spletnih portalov kot so KaZaA, WinAMP in podobni.

6.3 Faktorska analiza

S pomočjo faktorske analize konstruktov, ki se nanašajo na enostavnost uporabe interneta in poznavanje le tega, na užitek, ki ga porabniki doživljajo pri uporabi interneta, na naklonjenost glasbeni industriji, na (ne)etičnost nezakonitega pridobivanja glasbe, na kvaliteto nezakonito pridobljene glasbe ter na zaznano tveganje, ki ga posamezniki pričakujejo pri nezakonitem pridobivanju glasbe preko interneta bom v nadaljevanju preverila povezave med opazovanimi spremenljivkami.

Zgodi se, da določenih lastnosti enot enostavno ni mogoče neposredno izmeriti (npr. naklonjenost k tveganju), zato take pojave proučujemo prek opazovanih spremenljivk, ki nam služijo kot indikatorji omenjenih lastnosti (konstruktov). Metode uporabljene pri faktorski analizi so še posebej primerne za pojasnitev med opazovanimi spremenljivkami na podlagi ene ali več latentnih oziroma skritih spremenljivk (Field, 2009, str. 645).

Faktorska analiza za vse obravnavane konstrukte v raziskavi je bila narejena z metodo Principal Component Analysis in Varimax rotacijo, s pomočjo katere se doseže tako imenovana enostavna faktorska struktura, kjer ima vsaka opazovana spremenljivka visoko faktorsko utež, oziroma visok korelacijski koeficient, gledano na en sam faktor. Značilnost takšne faktorske strukture je, da vsak faktor predstavlja en konstrukt. Pri faktorski analizi je bila določena faktorska utež v višini $\pm 0,45$. Upoštevani so bili kriteriji, določeni s strani avtorjev Hair, Black, Babin in Anderson (2009, str. 116), ki navajajo, da se utež $\pm 0,30$ ocenjuje kot značilna, uteži $\pm 0,40$ veljajo kot bolj pomembne, če pa so uteži $\pm 0,50$ ali več pa veljajo kot zelo značilne.

Izločila sem vse faktorje, ki so imeli visoke faktorske uteži na več kot en faktor in tiste z neznačilnimi faktorskimi utežmi. Za analizo so ostale samo spremenljivke z ustreznimi faktorskimi utežmi na samo eni izmed latentnih spremenljivk, ki so bile večje $\pm 0,45$, kar konstruktom zagotavlja ustrezno diskriminantno veljavnost.

Ustreznost podatkov sem preverila tudi s pomočjo Keiser-Meyer-Olkinove (v nadaljevanju KMO) mere ustreznosti vzorca, ki meri jakost celotne povezanosti med spremenljivkami. Vrednosti, ki jih lahko zavzame so med 1 in 0, pri čemer velja, da čim večja je mera oziroma razpon, primernejši so podatki. Če je mera testa večja od 0,8 govorimo o optimalni primernosti podatkov. V kolikor je mera med 0,5 in 0,6 lahko rečemo, da so podatki še sprejemljivi. Če vrednosti padejo pod 0,5 to običajno pomeni, da vzorec ni primeren za analizo. (Field, 2009, str. 647). Pri analizi sem ugotovila, da je mera KMO testa nad 0,70, kar pomeni da so podatki primerni za analizo.

Ustreznost podatkov za faktorsko analizo pa sem preverila tudi s pomočjo Bartlettsovega testa sferičnosti, ki preverja ali je matrika enotska, oziroma nam pove, da korelacija med spremenljivkami ne obstaja, kadar vsi elementi izven diagonale v taki matriki zavzemajo vrednost 0. Analiza ni smiselna, če test ne pokaže značilnih razlik, kar pomeni da so spremenljivke med seboj neodvisne. V kolikor je značilnost Bartlettsovega testa manjša od 0,05, lahko rečemo, da matrika ni enotska. Pri analizi podatkov se je izkazalo, da je značilnost testa manjša od 0,05 in na podlagi tega lahko sklepam, da so podatki ustrezni za analizo (Field, 2009, str. 648).

Zanesljivost, ki ugotavlja prisotnost slučajnih napak, sem izmerila z metodo notranje konsistentnosti, s Cronbach alfo koeficientom. Večji kot je koeficient Cronbach alfa, tem večja je zanesljivost merjenja. Pri tem velja, da je zanesljivost merjenja konstrukta, ki ga merimo s posameznimi izmerjenimi spremenljivkami naslednja (Field, 2009, str. 659):

- zgledna, ko je Cronbach alfa večji od 0,81,
- zelo dobra, ko je Cronbach alfa med 0,70 in 0,80,
- zmerna, ko je Cronbach alfa med 0,60 in 0,70,
- komaj sprejemljiva, ko je Cronbach alfa manjša od 0,60.

Prikaz izvedbe faktorske analize in določitev latentnih spremenljivk je v Prilogi 3, rezultati pa so predstavljeni v nadaljevanju.

Pri analizi konstrukta **Enostavnost uporabe interneta** sem odkrila en faktor, ki pojasnjuje 10,557 % variance. Cronbach alfa znaša 0,769 in nam pove, da je zanesljivost tega konstrukta zelo dobra. Sama lestvica je bila sestavljena iz štirih trditev na temo enostavnosti uporabe interneta in posledično nakupa izdelkov preko interneta, a je faktorska analiza eno spremenljivko izločila, ker se je izkazala za neustrezno faktorsko utež.

Analiza konstrukta **Užitek pri uporabi interneta** je izpostavila en faktor, ki pojasnjuje 22,430 % skupne variance. Cronbach alfa znaša 0,767 in nam pove, da je tudi pri tem

konstruktu zanesljivost merjenja zelo dobra. Konstrukti so bili merjeni s štirimi trditvami, pri katerih so anketirani izražali ali uživajo bolj pri nakupovanju preko interneta ali pri nakupovanju v običajnih prodajalnah. Faktorska analiza je izločila dve spremenljivki, ki sta se izkazali za neustrezni faktorski uteži.

Konstrukti **Poznavanje uporabe interneta** sestavljajo trditve, ki opredeljujejo posameznikovo zmožnost iskanja in kupovanja izdelkov preko interneta. Faktorska analiza ni izključila nobene izmed navedenih treh spremenljivk in potrdila eno-dimenzionalnost konstrukta. Izpostavljeni faktor pojasnjuje 22,433 % skupne variance, Cronbach alfa pa je 0,767 in nam pove, da je zanesljivost lestvice zelo dobra.

Pri analizi konstrukta **Naklonjenost glasbeni industriji** so anketiranci odgovarjali na trditve, ki so opredelile njihovo naklonjenost glasbeni industriji. Faktorska analiza ni izključila nobene izmed treh navedenih spremenljivk, ki so vključene v konstrukti. Analiza je izpostavila en faktor, ki pojasnjuje 6,893 % skupne variance. Cronbach alfa pa pri tem konstruktu znaša 0,613 ter nam pove, da je zanesljivost merjenja konstrukta zmerna.

Faktorska analiza konstrukta **Etičnost nezakonitega presnemavanja glasbe** je izpostavila en faktor, ki pojasnjuje 8,658 % skupne variance. Cronbach alfa znaša 0,696 ter nam pove, da je zanesljivost merjenja konstrukta zmerna. Faktorska analiza ni izključila nobene izmed treh spremenljivk.

Analiza konstrukta **Tveganje pri nezakonitem presnemavanju glasbe**, merjenega s trditvami, ki so ponazarjale posledice brezplačnega presnemavanja glasbe, je izpostavila en faktor, ki pojasnjuje 5,650 % skupne variance. Cronbach alfa znaša 0,580 ter nam pove, da je zanesljivost merjenja konstrukta še komaj sprejemljiva. Faktorska analiza je izločila eno spremenljivko izmed treh, ki se je v konstruktu izkazala za neustrezno faktorsko utež.

Zadnji konstrukti **Kvaliteta glasbe presnete preko interneta**, predstavlja mnenje anketiranih glede splošne kvalitete glasbe, ki so jo anketiranci presneli s spleta. Analiza konstrukta je izpostavila faktor, ki pojasnjuje 12,616 % skupne variance, Cronbach alfa pa znaša 0,796 ter nam pove, da je zanesljivost merjenja konstrukta zelo dobra. Faktorska analiza ni izključila nobene izmed treh spremenljivk.

S faktorsko analizo sem potrdila eno-dimenzionalnost posameznih konstruktov, ki pojasnjujejo 66,807 % skupne pojasnjene variance. Glede na rezultate faktorske analize lahko sklepam, da imajo uporabljene merske lestvice tako konvergentne, kar pomeni, da imajo trditve visoko faktorsko utež na ustreznih faktorjih, kot tudi diskriminantne veljavnosti, kar pa pomeni, da imajo trditve nizke faktorske uteži na ostalih faktorjih.

Na podlagi analize zanesljivosti merjenja lahko trdim, da je merjenje v raziskavi zanesljivo ter, da slučajne napake ne vplivajo statistično značilno na končne rezultate te raziskave. Iz

tega lahko povzamem, da so merjene spremenljivke primerne za merjenje konstruktov dejavnikov, ki vplivajo na odločanje porabnikov pri kraji intelektualne lastnine.

6.4 Uvedba nove spremenljivke

Za potrebe analize raziskovalnih hipotez je bila uvedena nova spremenljivka. Ustvarila sem odvisno spremenljivko brezplačni in nezakoniti prenosi glasbe preko interneta, pridobljeno z združitvijo tistih anketiranih, ki so odgovorili na vprašanje: Kje si nabavl/a to glasbo? Anketirani, ki so na to vprašanje odgovorili, da so glasbo brezplačno presneli preko interneta (npr. z Kazaa, WinAMP), so bili pri novi spremenljivki upoštevani kot tisti, ki so brezplačno in nezakonito prenesli glasbo preko interneta, vsi ostali, ki so glasbo kupili bodisi v trgovini, prek kataloga ali televizije, preko legalnih internetnih strani (iTunes) ter tisti, ki so si glasbo sposodili ali presneli od znanca, pa se po uvedbi nove spremenljivke smatrajo, kot tisti, ki glasbe niso brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

6.5 Rezultati preverjanja hipotez

Sedaj se bom osredotočila na rezultate analize. Vzorčne podatke sem s pomočjo statističnega programa SPSS obdelala in preverila. Hipoteze so bile preverjene z metodo korelacijskega koeficienta oziroma s Pearsonovim korelacijskim koeficientom, s pomočjo katerega se proučuje odnos med dvema spremenljivkama, oziroma bolj natančno, kako ena spremenljivka vpliva na drugo. Pri metodi gre praktično za primerjavo odstopanj od aritmetične sredine za obravnavane spremenljivke. Rezultati analize na tak način nam dajo Pearsonov korelacijski koeficient, ki zavzema vrednosti od +1 do -1. Koeficient z vrednostjo +1 nam pove, da sta obravnavani spremenljivki pozitivno povezani, kar pomeni, da se bo v primeru povečanja prve spremenljivke, tudi druga povečala za isto vrednost. Obratno pa koeficient, ki ima vrednost -1 pove, da je med spremenljivkama negativna povezava, kar pomeni, da se bo v primeru zviševanja prve spremenljivke, druga spremenljivka zmanjšala za isto vrednost. Če se zgodi, da je korelacijski koeficient 0, nam to pove, da med obravnavanima spremenljivkama ni čisto nikakršne povezave. Prav tako lahko navedem še, da vrednost korelacijskega koeficienta do $\pm 0,1$ predstavlja nizko povezavo med spremenljivkama, vrednost do $\pm 0,3$ predstavlja srednjo povezavo, ter vrednost korelacijskega koeficienta večjega od $\pm 0,5$ predstavlja močno povezavo med spremenljivkama (Field, 2009, str. 166-170). Dodatne razlage za boljše razumevanje rezultatov hipotez sem naredila tudi s primerjavo aritmetičnih sredin upoštevanih spremenljivk. Statistične obdelave podatkov se nahajajo v Prilogi 4.

H₁: Bolj kot se posamezniki spoznajo na internet, večja je verjetnost, da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta. **Ni sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov zgornje hipoteze statistično ne morem potrditi. Stopnja značilnosti je 0,141. Obstaja sicer rahla pozitivna povezava, ker je korelacijski koeficient med spremenljivkama poznavanje uporabe interneta ter nezakonitimi prenosi preko interneta

pozitiven in znaša 0,070, a je tako nizek, da je iz njega nemogoče sklepati o pravi povezanosti med spremenljivkama.

Če bolj podrobno pogledam podatke lahko ugotovim, da rahla povezava tudi sicer obstaja, saj je iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da je njihovo poznavanje uporabe interneta dobro in zelo dobro, takšnih je bilo 74,3 % anketiranih, kar 51 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

Glede na analizo vzorčnih podatkov hipoteze ne morem sprejeti ter prav tako ne morem potrditi domneve, da bolj kot se posamezniki spoznajo na internet, večje bo število nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

H₂: Bolj kot se posameznikom zdi uporaba interneta enostavna, večja je verjetnost da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta. **Sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov lahko zgornjo hipotezo sprejemem s stopnjo značilnosti 0,016. Korelacijski koeficient med spremenljivko enostavnost uporabe interneta in spremenljivko nezakoniti prenosi preko interneta znaša 0,137 ter s svojim pozitivnim predznakom nakazuje na pozitivno korelacijo med spremenljivkama. Glede na to lahko sklepam, da v kolikor se bo povečevala enostavnost uporabe interneta za porabnike, bodo le-ti v večji meri prenašali glasbo nezakonito preko interneta.

Pri bolj podrobnem pregledu lahko ugotovim, da povezava vsekakor obstaja, saj je iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da je uporaba interneta za njih enostavna oziroma zelo enostavna, takšnih je bilo 64 % anketiranih, kar 44,5 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

Glede na analizo lahko hipotezo sprejemem s stopnjo značilnosti 0,016, ter potrdim domnevo, da bo večja enostavnost uporabe interneta povezana s povečevanjem nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

H₃: Večja kot je zaznana kvaliteta glasbe prenesene preko interneta, večja je verjetnost, da bodo posamezniki glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta. **Sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov lahko zgornjo hipotezo sprejemem s stopnjo značilnosti 0,001. Korelacijski koeficient med spremenljivko kvaliteta nezakonito presnete glasbe preko interneta in spremenljivko nezakoniti prenosi preko interneta znaša 0,274 ter s svojim pozitivnim predznakom nakazuje na pozitivno korelacijo med spremenljivkama. Iz tega lahko sklepam, da v kolikor se bo povečevala zaznana kvaliteta nezakonito preko interneta prenesene glasbe, se bodo povečevali tudi brezplačni in nezakoniti prenosi glasbe preko interneta.

Pri bolj podrobnem pregledu lahko ugotovim, da povezava med spremenljivkama tudi sicer obstaja, saj je iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da je kvaliteta nezakonito preko interneta prenesene glasbe dobra oziroma zelo dobra, takšnih je bilo 84,6 % anketiranih, kar 60,2 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

Glede na analizo vzorčnih podatkov lahko hipotezo torej sprejemem s stopnjo značilnosti 0,001, ter potrdim domnevo, da bo večja zaznana kvaliteta nezakonito preko interneta prenesene glasbe, povzročila povečanje nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

H₄: Bolj kot posamezniki uživajo pri uporabi interneta, večja je verjetnost da bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta. **Ni sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov zgornje hipoteze statistično ne morem potrditi, saj znaša stopnja značilnosti 0,225. Korelacijski koeficient med spremenljivko užitek pri uporabi interneta in spremenljivko nezakoniti prenosi preko interneta je sicer pozitiven in znaša 0,048, a je tako nizek, da je iz njega nemogoče sklepati o pravi povezanosti med spremenljivkama.

Pri bolj podrobnem pregledu lahko ugotovim, da rahla povezava med spremenljivkama sicer obstaja, saj je iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da pri uporabi interneta uživajo oziroma zelo uživajo, takšnih je bilo 40,9 % anketiranih, samo 27,1 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

Glede na analizo vzorčnih podatkov hipoteze ne morem sprejeti ter prav tako ne morem potrditi domneve, da bolj, ko bodo uporabniki uživali pri uporabi interneta, večje bo število nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

H₅: Večja kot je naklonjenost porabnikov glasbeni industriji, v manjši meri bodo le-ti brezplačno in nezakonito prenašali glasbo preko interneta. **Ni sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov zgornje hipoteze statistično ne morem potrditi, saj znaša stopnja značilnosti 0,357. Korelacijski koeficient med spremenljivko naklonjenost glasbeni industriji in spremenljivko nezakoniti prenosi preko spleta je sicer pozitiven in znaša 0,024, a je tako nizek, da je iz njega nemogoče sklepati o pravi povezanosti med spremenljivkama. Pozitiven predznak korelacijskega koeficienta se ne ujema z domnevo, po kateri bi morala biti povezava med spremenljivkama negativna.

Pri bolj podrobnem pregledu lahko ugotovim, da tudi iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da so glasbeni industriji naklonjeni oziroma zelo naklonjeni, takšnih je bilo samo 37,8 % anketiranih, 27 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta, kar je še vedno več od tistih anketirancev, ki se niso znali odločiti ali so glasbeni industriji naklonjeni ali ne, takšnih je bilo 38,2 %, 22,4 % izmed njih pa je glasbo brezplačno in nezakonito preneslo preko interneta. V kolikor bi moja domneva veljala, bi moral biti odstotek brezplačnih nezakonitih prenosov nižji pri tistih, ki so glasbeni industriji v večji meri naklonjeni, a se to skozi analizo ni pokazalo.

Glede na analizo hipoteze ne morem sprejeti ter prav tako ne moremo potrditi domneve, da bolj ko bodo uporabniki naklonjeni glasbeni industriji, manjše bo število nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

H₆: Bolj kot potrošniki zaznavajo brezplačno presnemavanje glasbe kot etično dejanje, v večji meri bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenašali preko interneta. **Sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov lahko zgornjo hipotezo sprejemem s stopnjo značilnosti 0,001. Korelacijski koeficient med spremenljivko etika brezplačnega nezakonitega presnemavanja glasbe preko interneta in spremenljivko nezakoniti prenosi preko interneta znaša 0,200 ter s svojim pozitivnim predznakom nakazuje na pozitivno korelacijo med spremenljivkama. Iz tega lahko sklepam, da v kolikor bodo porabniki nezakonito brezplačno presnemavanje glasbe preko interneta zaznavali kot etično dejanje, kar pomeni da bodo mnenja, da ne počnejo nič narobe, se bodo povečevali tudi brezplačni in nezakoniti prenosi glasbe preko interneta.

Pri bolj podrobnem pregledu lahko ugotovim, da povezava med spremenljivkama tudi sicer obstaja, saj je iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da je brezplačno in nezakonito presnemavanje glasbe preko interneta etično dejanje, takšnih je bilo 51,9 % anketiranih, kar 37,3 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli preko interneta.

Glede na analizo vzorčnih podatkov lahko hipotezo torej sprejemem s stopnjo značilnosti 0,001, ter potrdim domnevo, da bolj kot bodo porabniki mislili, da je nezakonito presnemavanje glasbe preko interneta etično dejanje, več bo nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

H₇: Večje kot je zaznano tveganje zaradi nezakonitega presnemavanja, manjša je verjetnost brezplačnega in nezakonitega prenašanja preko interneta. **Delno sprejeta.**

Na podlagi vzorčnih podatkov zgornje hipoteze statistično ne morem potrditi. Lahko je obravnavam kot delno sprejeto, saj se je izkazalo, da je korelacijski koeficient med spremenljivkama tveganje pri nezakonitem presnemavanju preko interneta ter nezakonitimi prenosi preko interneta negativen in znaša -0,101. Iz tega lahko sklepam, da v kolikor bodo posamezniki nezakonito presnemavanje glasbe preko interneta zaznavali kot tvegano dejanje, manj bo brezplačnih in nezakonitih prenosov glasbe preko interneta.

Če bolj podrobno pogledam podatke lahko ugotovim, da povezava tudi sicer obstaja, saj je iz porazdelitve odstotkov tistih, ki so se v večji meri strinjali, da tveganje pri nelegalnem presnemavanju veliko oziroma zelo veliko, takšnih je bilo samo 15,8 % anketiranih, le 9,5 % trdilo, da so glasbo brezplačno in nezakonito prenesli o interneta. Za primerjavo lahko navedem odstotke tistih, ki se jim zdi tveganje pri nezakonitem presnemavanju nizko, oziroma zelo nizko, takšnih je bilo 44,8 % vprašanih. Izmed njih je 31,1 % glasbo brezplačno in nezakonito preneslo preko interneta.

Glede na vzorčne podatke lahko hipotezo delno sprejemem s stopnjo značilnosti 0,058, ter predpostavim, da bo večje zaznано tveganje pri nezakonitem prenašanju glasbe preko interneta imelo vpliv na manjše število nezakonitih brezplačnih prenosov preko interneta.

6.6 Ugotovitve raziskave

Že pri sami razlagi vzorca je bilo jasno, da ob zaključku raziskave sklepanje na populacijo zaradi pomanjkljivosti vzorca ne bo mogoče. Lahko pa kljub vsemu malo posplošim zadevo ter sklepe naredim upoštevajoč slovensko študentsko populacijo v starosti od 18 do 25 let. Ugotovila sem, da poznavanje interneta, ki vključuje tudi iskanje ter nakup izdelkov preko interneta, ne bo značilno vplivalo na nezakonito in brezplačno preneseno glasbo preko interneta. Kot značilen dejavnik se je izkazala sama enostavnost uporabe interneta, saj je bilo dokazano, da večja kot bo enostavnost uporabe interneta, v večji meri bodo uporabniki glasbo prenašali na brezplačen in nezakonit način preko interneta. Užitek, ki ga uporabniki doživljajo pri nakupih preko interneta po analiziranih podatkih nima vpliva na število brezplačnih in nezakonitih prenosov glasbe preko interneta. Kot značilen dejavnik se je izkazala tudi kvaliteta brezplačne in nezakonito prenesene glasbe preko interneta, saj je iz vzorčnih podatkov razvidno, da višje kot porabniki zaznavajo kvaliteto glasbe presnete na tak način, več bodo glasbo brezplačno in nezakonito prenašali preko interneta. Vpliv naklonjenosti porabnikov glasbeni industriji lahko ovržem, saj po analiziranih podatkih praktično ni povezave med naklonjenostjo ter številom brezplačnih in nezakonitih prenosov preko interneta. Za značilen dejavnik se je izkazala tudi etičnost uporabnikov in sicer bolj, ko uporabniki brezplačno, nezakonito presnemavanje glasbe preko interneta zaznavajo kot etično dejanje, kar pomeni, da so mnjenja, da ne počno nič prepovedanega, večje bo število brezplačnih nezakonitih prenosov glasbe preko interneta. Z manjšo stopnjo značilnosti se je za vplivnega izkazal tudi dejavnik tveganja in sicer sem ugotovila, da bolj kot uporabniki brezplačno in nezakonito presnemavanje glasbe preko interneta zaznavajo kot tvegano dejanje, manj bo prenosov glasbe na takšen način.

SKLEP

V diplomski nalogi sem se osredotočila na analizo dejavnikov, ki vplivajo na nezakonito presnemavanje glasbe preko interneta. V začetku sem razložila pojem glasbe kot intelektualne lastnine ter se dotaknila področij kršitev intelektualne lastnine ter njenega varovanja. V nadaljevanju je opisan razvoj glasbene industrije ter pojav internetnega piratstva. Razložen je tudi vpliv piratstva na nakup glasbe ter načini s katerimi se glasbeno piratstvo preprečuje. V osrednjem delu diplomske naloge sem opisala najpomembnejše dejavnike za razvoj piratstva, ki so po mojem mnenju cena, zaznana kakovost glasbe, tveganje, ki se pojavlja pri nelegalnem presnemavanju glasbe, zakonodaja na tem področju ter še nekateri drugi dejavniki kot so etika, napredna tehnologija in dohodek. V nadaljevanju sem skušala s teorijami vedenja porabnikov razložiti kriminalna dejanja na področju kraje glasbenih del. Ob koncu

teoretičnega dela diplomske naloge pa sem povzela še aktualno zakonodajo na področju zaščite intelektualne lastnine v Sloveniji.

V empiričnem delu naloge sem postavila sedem hipotez, katerih skupni cilj je bil preveriti kakšne so razmere v Sloveniji na obravnavanem področju ter kakšni dejavniki spodbujajo ali odvrčajo slovenske študente pri nelegalnem presnemavanju glasbenih datotek. Pri analizi so bili uporabljeni podatki pridobljeni z neverjetnostnim vzorčenjem, ki so bili rezultat priložnostnega vzorca. Pred končno obravnavo hipotez sem opravila še faktorsko analizo konstruktov, s pomočjo katere sem potrdila zanesljivost merjenja. Rezultati analize po mojem mnenju niso posebno presenetljivi, saj je bilo pričakovati, da ima enostavnost uporabe interneta vsekakor vpliv na nezakonito prenašanje glasbe preko interneta. Prav tako je bilo pričakovati, da bo nekakšen vpliv na nezakonit način prenašanja glasbe imela tudi kvaliteta glasbe, ki jo je moč prenesti na tak način. Po mojem mnenju so bolj zastrašujoči podatki o etičnosti brezplačnega in nezakonitega presnemavanja glasbe, saj se je izkazalo, da se večini vprašanih dejanje ne zdi niti malo sporno, oziroma še več, večina ga podpira. To nam morda lahko da misliti, da se kljub vsemu napredku še vedno nismo dosti odmaknili od vrednot nekdanjega sistema, ko je bila miselnost ljudi, da za marsikatero stvar enostavno ni potrebno plačati. Prav tako ni presenetljivo, da se tveganje pri nezakonitem prenosu glasbe preko interneta ni izkazalo za značilno, saj prihaja v zadnjih letih do vedno manj fizičnega tveganja in tveganja povezanega s kvaliteto izdelka; finančno tveganje pa zaradi nizkih kazni na tem področju pri nas verjetno ni tako grozeče, da bi se tem dejanjem odrekli. Glede na omenjene rezultate in tudi dejstvo, da se je izkazalo, da anketirani niso ravno naklonjeni glasbeni industriji, lahko predpostavim, da imajo podjetja, ki se v Sloveniji ukvarjajo z glasbeno panogo, nemalo preglavic. Po mojem mnenju bi bila rešitev problema nelegalnega presnemavanja javna politika, usmerjena v poudarjanje etike ter učinkovitejša, predvsem cenovno višja, politika kaznovanja. Dela je seveda ogromno, saj glasbeno piratstvo ni edina oblika kraje intelektualne lastnine s katero se srečujemo v Sloveniji, zato bi bilo dobro, da se bi ukrepi pričeli sprejemati čim prej.

Diplomsko delo ima seveda tudi omejitve, zato bi se ga v prihodnje dalo smiselno razširiti in izboljšati, tako v teoretičnem kot tudi v empiričnem delu. V teoretičnem delu bi se lahko lotila predvsem dopolnjevanja z novjšimi članki in podatki, pa tudi s kakšnimi podrobnejšimi analizami svetovnega trga nezakonitega presnemavanja glasbe. V empiričnem delu pa bi se lahko osredotočila na obsežnejši vzorec, morda bi spremenila metodo pridobivanja podatkov in raje izvedla internetno raziskavo, v kateri bi lahko sodelovali vsi v starosti od 15-70 let. Vzorčni podatki, uteženi po spolu in pridobljeni na tak način bi prikazali veliko bolj jasno sliko dogajanja na področju nelegalnega presnemavanja glasbe v Sloveniji ter omogočili sklepanje na celotno slovensko populacijo.

V prihodnosti bi se glede nezakonitega presnemavanja glasbenih datotek preko interneta dalo po mojem mnenju postoriti vsaj nekaj stvari, da bi situacijo obrnili na bolje. Morda bi bilo potrebno pričeti z ozaveščanjem mladine, verjetno že zelo zgodaj v osnovni šoli ter se

morebiti lotiti nekih večjih akcij na državni ravni, kjer bi lahko bil poudarek ravno na neetičnosti ravnanja uporabnikov interneta, ter razlagi kakšno škodo povzročajo. Največ pa bi verjetno v boju proti piratstvu prinesel nov zakon z višjimi kaznimi, ki naj bi bil v pripravi, če bo seveda sprejet.

Vsekakor je potrebno pričeti pri posameznikih in se držati načela, da tudi ena oseba lahko prinese majhno spremembo na bolje. Najbolje, da pričnemo vsak pri sebi, pa bomo videli kaj bo to prineslo ali pa se enostavno raje sprijaznimo s situacijo ter si mislimo podobno, kot je že pred leti dejal slavni pevec Robbie Williams, ko je javno izjavil, da je glasbeno piratstvo super ideja ter, da prav nihče ne more narediti nič, da bi ga ustavil (Music piracy 'great', says Robbie, 2011). S tem je verjetno hotel le razjeziti svoje takratne delodajalce, če pa je imel prav, bomo pa v prihodnosti lahko tudi sami ugotovili.

LITERATURA IN VIRI

1. Ajzen, I. (2002). Residual effects of past on later behaviour: Habituation and reasoned action perspectives. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 107-122.
2. America's Music Publishing Industry. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://parlorsongs.com/insearch/tinpanalley/tinpanalley.php>
3. Akademija za inovativnost. (b. l.). Praktični in strateški vidiki zaščite intelektualne lastnine za napredna podjetja in ustanove. Najdeno 21. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.zai.si/podjetnistvo/006.htm>
4. Bender, M. T., & Wang Y. (2009). The impact of digital piracy on music sales: a cross-county analysis. *International Social Science Review*, 84(3/4), 157-170.
5. *The Big Four Record Labels*. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.playlistresearch.com/recordlabels.htm>
6. The »Big 6« Profile. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.soc.duke.edu/~s142tm01/profile.html>
7. Bruno, A. (2009). Ten Years After. *Billboard*, 121(23), str. 10.
8. *Digital Music Report 2008*. Najdeno 4. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2008.pdf>
9. *Digital Music Report 2011*. Najdeno 1. junija 2011 na spletnem naslovu <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2011.pdf>
10. *The Edison innovation Foundation*. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.thomasedison.org/main.htm>
11. Field, A. (2009). Discovering Statistics using SPSS. *SAGE Publications Ltd*, 166-659.
12. Hair, J.F. Jr, Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2009). Multivariate Data Analysis. *Prentice Hall*, str. 116.
13. Horovitz, Z. (2009). Sinking the Copyright Pirates: Global protection of intellectual property. *FDCH Congressional Testimony*, 59-61.
14. *IFPI releases definitive statistics on global market for recorded music*. (2005). Najdeno 26. junija 2011 na spletnem naslovu http://www.ifpi.org/content/section_news/20050802.html
15. Koufaris, M. (2002). Applying the Tehnology Acceptance Model and Flow Theory to Online Consumer Behaviour. *Information Systems Research*, 13(2), 205-223.
16. Ministrstvo za informacijsko družbo. (2004). *Preprečevanje piratstva, september 2004*. Ljubljana: Ministrstvo za informacijsko družbo.
17. Možina, S., Kavčič, B., Tavčar, M.I., Pučko, D., Ivanko, Š., Lipičnik, B., Gričar, J., Repovž, L., Vizjak, A., Vahčič, A., Rus, V., & Bohinc, R. (2002). *Management, nova znanja za uspeh*. Radovljica: Didakta.
18. *Music piracy 'great', says Robbie*. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/2673983.stm>
19. Otter, C. (2010, 22. marec). Piracy could cost UK 10,000 jobs. *Music Week*. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.musicweek.com/story.asp?storycode=1040483>

20. Plowman, S., & Goode, S. (2009). Factors Affecting the Intention to Download Music: Quality Perceptions and Downloading Intensity. *Journal of Computer Information Systems*, 49(4).
21. *Pogosto postavljena vprašanja*. Najdeno 3. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.rtv-slo.si/strani/rtv-vsebine-preko-p2p-pogosto-zastavljena-vprasanja-faq/388>
22. Radovan, M. (2001). Kaj določa naše vedenje. *Psihološka obzorja*, 10(2), 101-112.
23. RIS. (2008). Število uporabnikov. Najdeno 5. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.ris.org/index.php?fl=0&id=1183>
24. Roux, J. (1999). History of Recording. Najdeno 26. maja 2011 na spletnem naslovu http://home.intekom.com/restore/History_Recording.html
25. Sinha, R.K., Machado, F. S., & Sellman, C. (2010). Don't think twice, It's all right: Music Piracy and Pricing in DRM-Free Environment. *Journal of Marketing*, 74, 40-54.
26. Sloan, C., W., Lerner, J.L., & Krause, E. (2010). Preventing illegal sharing of music online: The DMCA, litigation and a new graduated approach. *Journal of Internet Law*, 7, 3-7.
27. *Software piracy rate 2005*. Najdeno 24. novembra 2010 na spletnem naslovu http://www.nationmaster.com/red/graph/cr_i_sof_pir_rat-crime-software-piracy-rate&b_map=1
28. SURS. (2011). Svetovni dan telekomunikacij in informacijske družbe. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3908
29. Sutter, T.A., Kopp, S.W., & Hardesty, D.M. (2006). The effects of consumers' ethical beliefs on copying behaviour. *Journal of Consumer Policy*, 29(2), 190-202.
30. Tan, B. (2002). Understanding consumer ethical decision making with respect to purchase of pirated software. *Journal of Consumer Marketing*, 19(2), 96-111.
31. *Theory of reasoned action and Theory of planned behaviour*. Najdeno 4. marca 2011 na spletnem naslovu <http://www.scribd.com/doc/50747463/Theory-of-Reasoned-Action>
32. *Top 10 countries for music piracy*. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.zdnet.com/blog/itfacts/top-10-countries-for-music-piracy-brazil-china-india-indonesia-mexico-pakistan-paraguay-russia-spain-and-ukraine/8613>
33. U.S. Copyright Office. (1998). The Digital Millennium Copyright Act of 1998. Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf>
34. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino. (2008). *Intelektualna lastnina – vodnik za novinarje*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino.
35. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino. (b. l. a). Avtorska in sorodne pravice, osnovni podatki. Najdeno 21. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.uil-sipo.si/uploads/media/uil_zgibanka_avtorskaisp.pdf
36. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino. (b. l. b). O intelektualni lastnini. Najdeno 19. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.uil-sipo.si/uil/urad/o-intelektualni-lastnini/>
37. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino. (b. l. c). Osnove intelektualne lastnine. Najdeno 19. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.uil-sipo.si/uil/urad/o-intelektualni-lastnini/osnove-intelektualne-lastnine/>

38. Urad Republike Slovenije za intelektualno lastnino. (b. l. d). Odgovori na pogosta vprašanja. Najdeno 19. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.uil-sipo.si/uil/dodatno/koristni-viri/pogosta-vprasanja-in-odgovori/avtorska-pravica/>
39. *Who Music Theft Hurts*. Najdeno 4. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.riaa.com/physicalpiracy.php?content_selector=piracy_details_online
40. Witt, R. , & Witte A.D. (2000). *Crime Causation: Economic Theories*. Najdeno 4. marca 2011 na spletnem naslovu <http://www.surrey.ac.uk/economics/files/apaperspdf/ECON%2003-00.pdf>
41. Yamashita, M.C. (1998). *Destruction of Pirated Audio and Video Recordings in China*. Najdeno 24. novembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.corbisimages.com/stock-photo/rights-managed/YM019302/destruction-of-pirated-audio-and-video-recordings?popup=1&caller=enlargement>
42. Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. (2007). *Uradni list RS* št. 16/2007-UPB3, 68/2008, 85/2010 Skl.US: U-I-191/09-7, Up-916/09-16.

PRILOGE

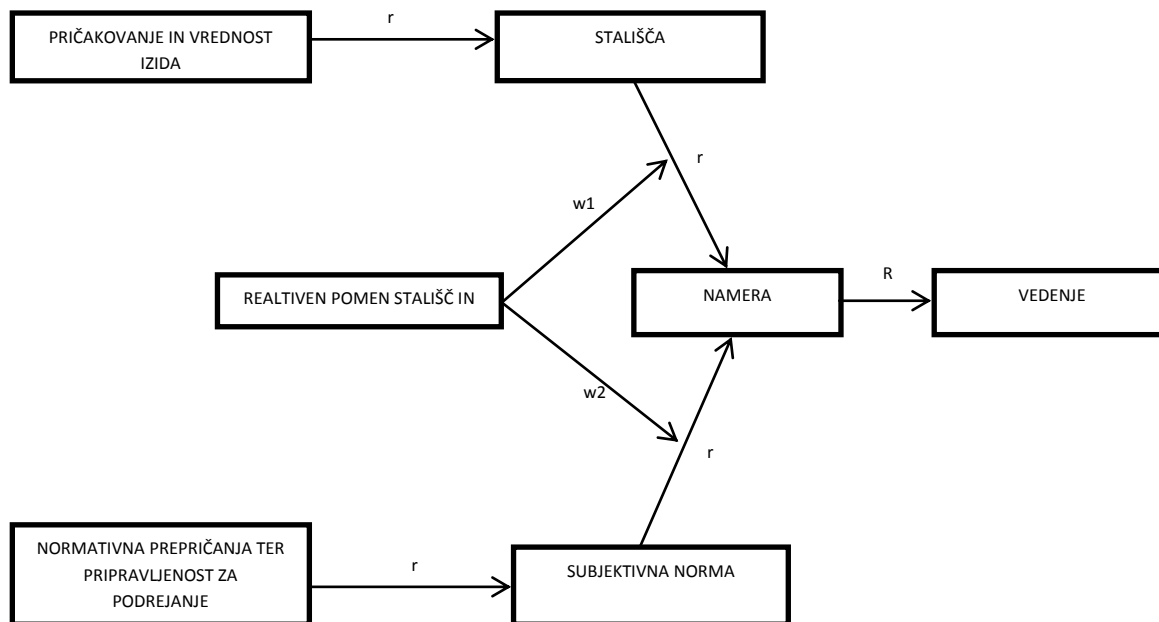

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Odnosi med prepričanji, stališči, subjektivnimi normami, vedenjsko namero in vedenjem	1
Priloga 2: Deskriptivna analiza demografskih spremenljivk	2
Priloga 3: Faktorska analiza	4
Priloga 4: Rezultati hipotez	9
Priloga 5: Anketni vprašalnik.....	16

Priloga 1: Odnosi med prepričanji, stališči, subjektivnimi normami, vedenjsko namero in vedenjem

Slika 1: Odnosi med prepričanji, stališči, subjektivnimi normami, vedenjsko namero in vedenjem

Vir: M. Radovan, *Kaj določa naše vedenje*, 2001, str. 104.

Priloga 2: Deskriptivna analiza demografskih spremenljivk

Tabela 1: Struktura anketiranih glede na spol

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ženski	211	72,5	74,6	74,6
	moški	72	24,7	25,4	100,0
	Total	283	97,3	100,0	
Missing	System	8	2,7		
Total		291	100,0		

Tabela 2: Struktura anketiranih glede na kraj bivanja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Mesto	76	26,1	26,8	26,8
	Manjše mesto	55	18,9	19,4	46,1
	Kraj, vas	153	52,6	53,9	100,0
	Total	284	97,6	100,0	
Missing	System	7	2,4		
Total		291	100,0		

Tabela 3: Struktura anketiranih glede na starost

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18	1	,3	,4	,4
	19	71	24,4	25,0	25,4
	20	115	39,5	40,5	65,8
	21	44	15,1	15,5	81,3
	22	33	11,3	11,6	93,0
	23	15	5,2	5,3	98,2
	24	4	1,4	1,4	99,6
	25	1	,3	,4	100,0
	Total	284	97,6	100,0	
Missing	System	7	2,4		
Total		291	100,0		

Tabela 4: Struktura anketiranih glede na izobrazbo

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	60	20,6	22,2	22,2
	1	173	59,5	64,1	86,3
	2	9	3,1	3,3	89,6
	3	27	9,3	10,0	99,6
	4	1	,3	,4	100,0
	Total	270	92,8	100,0	
Missing	System	21	7,2		
Total		291	100,0		

Priloga 3: Faktorska analiza

1. Faktorska analiza vseh obravnavanih konstruktov

Tabela 5: Komponente matrike

	Rotated Component Matrix ^a					
	Component					
	1	2	3	4	5	6
Plačilo izdelkov kupljenih preko spleta je hitro in enostavno.	,210	-,061	,784	,070	,076	-,089
Imam možnost enostavnega plačila pri kupovanju izdelkov preko spleta (npr. kreditna kartica).	,205	-,013	,838	,074	,062	,017
Dostava izdelkov kupljenih preko spleta je hitra in enostavna.	,223	,191	,725	,006	-,043	,045
Uživam v brskanju in iskanju izdelkov preko spleta.	,693	,175	,215	-,062	-,107	,257
Zabavno je primerjati izdelke, ki jih najdem na spletu.	,583	,100	,210	-,124	-,155	,397
Iskanje po spletu mi ne povzroča težav.	,834	-,035	,170	,115	,034	-,173
Zlahka najdem želene izdelke na spletu.	,847	,081	,173	,167	,068	-,144
Kupovanje preko spleta je enostavno.	,629	-,029	,482	,069	,133	-,109
Na splošno bi lahko rekla/a, da sem naklonjen/a glasbeni industriji.	,211	,030	,116	-,096	,606	-,013
Glasbena industrija je poštena do kupcev.	-,085	,028	,021	,010	,834	,106
Podjetja, ki tržijo glasbo, so zaupanja vredna.	-,109	-,041	-,029	,079	,777	,164
Presnemavanje glasbe nikomur ne škoduje.	-,073	-,079	,016	,748	,003	,200
Veliko ljudi si naloži glasbo iz spleta brezplačno, zato je dovoljeno tudi meni.	,102	,208	,164	,746	,058	-,010
Presnemavanje glasbe brez dovoljenja je čisto sprejemljivo.	,134	,126	-,017	,826	-,070	-,130
Možnost, da te zaradi nelegalno pridobljene glasbe kaznujejo, je velika.	-,101	-,153	-,039	,084	,213	,732
Za krajo glasbe so predpisane visoke kazni.	,037	-,068	-,034	,005	,074	,747
Kvaliteta glasbe, naložene s spleta, je čisto v redu.	,104	,849	,005	,116	-,062	-,126
Zadovoljen/a sem s kvaliteto presnete glasbe, ko jo naložim s spleta.	,067	,881	,029	,057	-,073	-,109
Kvaliteta glasbe, posnete s spleta, je zanesljiva.	,001	,772	,048	,052	,139	,010

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 7 iterations.

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,713
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1,964E3
	df	171
	Sig.	,000

Tabela 6: Pojasnjene variance

Component	Total Variance Explained								
	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4,262	22,433	22,433	4,262	22,433	22,433	2,888	15,198	15,198
2	2,397	12,616	35,050	2,397	12,616	35,050	2,279	11,997	27,195
3	2,006	10,557	45,607	2,006	10,557	45,607	2,272	11,958	39,153
4	1,645	8,658	54,264	1,645	8,658	54,264	1,917	10,089	49,242
5	1,310	6,893	61,157	1,310	6,893	61,157	1,824	9,601	58,843
6	1,073	5,650	66,807	1,073	5,650	66,807	1,513	7,964	66,807
7	,974	5,126	71,933						
8	,842	4,430	76,363						
9	,716	3,769	80,131						
10	,637	3,350	83,482						
11	,521	2,740	86,222						
12	,474	2,494	88,716						
13	,424	2,230	90,946						
14	,383	2,017	92,963						
15	,363	1,913	94,875						
16	,338	1,777	96,652						
17	,293	1,541	98,193						
18	,183	,965	99,158						
19	,160	,842	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

2. Faktorska analiza posameznih konstruktov

Tabela 7: Enostavnost uporabe interneta

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Plačilo izdelkov kupljenih preko spleta je hitro in enostavno.	0,784	10,557%	0,769	ZELO DOBRA
Imam možnost enostavnega plačila pri kupovanju izdelkov preko spleta (npr. kreditna kartica).	0,838			
Dostava izdelkov kupljenih preko spleta je hitra in enostavna.	0,725			

Tabela 8: Zanesljivost konstrukta - Enostavnost uporabe interneta

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	290	99,7
	Excluded ^a	1	,3
	Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,769	3

Tabela 9: Užitek pri uporabi interneta

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Uživam v brskanju in iskanju izdelkov preko spleta.	0,693	22,43%	0,767	ZELO DOBRA
Zabavno je primerjati izdelke, ki jih najdem na spletu.	0,583			

Tabela 10: Zanesljivost konstrukta - Užitek pri uporabi interneta

Case Processing Summary

	N	%
Cases Valid	290	99,7
Excluded ^a	1	,3
Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,767	2

Tabela 11: Poznavanje uporabe interneta

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Iskanje po spletu mi ne povzroča težav.	0,834	22,433%	0,767	ZELO DOBRA
Zlahka najdem želene izdelke na spletu.	0,847			
Kupovanje preko spleta je enostavno.	0,629			

Tabela 12: Zanesljivost konstrukta - Poznavanje uporabe interneta

Case Processing Summary

	N	%
Cases Valid	282	96,9
Excluded ^a	9	3,1
Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,858	3

Tabela 13: Naklonjenost glasbeni industriji

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Na splošno bi lahko rekel/a, da sem naklonjen/a glasbeni industriji.	0,606	6,893%	0,613	ZMerna
Glasbena industrija je poštena do kupcev.	0,834			
Podjetja, ki tržijo glasbo, so zaupanja vredna.	0,777			

Tabela 14: Zanesljivost konstrukta - Naklonjenost glasbeni industriji

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	282	96,9
	Excluded ^a	9	3,1
	Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,613	3

Tabela 15: Etičnost nezakonitega presnemavanja glasbe

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Presnemavanje glasbe nikomur ne škoduje.	0,748	8,658%	0,696	ZMerna
Veliko ljudi si naloži glasbo iz spleta brezplačno, zato je dovoljeno tudi meni.	0,746			
Presnemavanje glasbe brez dovoljenja je čisto sprejemljivo.	0,826			

Tabela 16: Zanesljivost konstrukta : Etičnost nezakonitega presnemavanja glasbe

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	283	97,3
	Excluded ^a	8	2,7
	Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,696	3

Tabela 17: Tveganje pri nezakonitem presnemavanju glasbe

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Možnost, da te zaradi nelegalno pridobljene glasbe kaznujejo, je velika.	0,732	5,65%	0,58	KOMAJ SPREJEMLJIVA
Za krajo glasbe so predpisane visoke kazni.	0,747			

Tabela 18: Zanesljivost konstrukta - Tveganje pri nezakonitem presnemavanju glasbe

Case Processing Summary

	N	%
Cases Valid	283	97,3
Excluded ^a	8	2,7
Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,580	2

Tabela 19: Kvaliteta glasbe presnete preko interneta

trditev/faktor	utež faktorja	pojasnjena varianca	Cronbach alfa	zanesljivost
Kvaliteta glasbe, naložene s spleta, je čisto v redu.	0,849	12,616%	0,796	ZELO DOBRA
Zadovoljen/a sem s kvaliteto presnete glasbe, ko jo naložim s spleta.	0,881			
Kvaliteta glasbe, posnete s spleta, je zanesljiva.	0,772			

Tabela 20: Zanesljivost konstrukta - Kvaliteta glasbe presnete preko interneta

Case Processing Summary

	N	%
Cases Valid	283	97,3
Excluded ^a	8	2,7
Total	291	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,796	3

Priloga 4: Rezultati hipotez

Tabela 21 : Korelacijski koeficient za hipotezo H_1

Correlations			
		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Poznavanje uporabe interneta
Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	,070
	Sig. (1-tailed)		,141
	N	247	241
Poznavanje uporabe interneta	Pearson Correlation	,070	1
	Sig. (1-tailed)	,141	
	N	241	282

Tabela 22: Dodatna analiza pri H_1

Poznavanje uporabe_nova * Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP) Crosstabulation

			Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
			ne	da	
Poznavanje uporabe_nova	se ne strinjam	Count	9	16	25
		% within Poznavanje uporabe_nova	36,0%	64,0%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	11,1%	10,0%	10,4%
		% of Total	3,7%	6,6%	10,4%
	neodločeni	Count	16	21	37
		% within Poznavanje uporabe_nova	43,2%	56,8%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	19,8%	13,1%	15,4%
		% of Total	6,6%	8,7%	15,4%
	se strinjam	Count	56	123	179
		% within Poznavanje uporabe_nova	31,3%	68,7%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	69,1%	76,9%	74,3%
		% of Total	23,2%	51,0%	74,3%
Total	Count	81	160	241	
	% within Poznavanje uporabe_nova	33,6%	66,4%	100,0%	
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	33,6%	66,4%	100,0%	

Tabela 23: Korelacijski koeficient za hipotezo H₂

Correlations			
		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Enostavnost uporabe interneta
Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	,137*
	Sig. (1-tailed)		,016
	N	247	247
Enostavnost uporabe interneta	Pearson Correlation	,137*	1
	Sig. (1-tailed)	,016	
	N	247	290

*. Correlation is significant at the 0.05 level (1-tailed).

Tabela 24: Dodatna analiza pri H₂

Enostavnost uporabe interneta * Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP) Crosstabulation

			Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
			ne	da	
Enostavnost uporabe interneta	se ne strinjam	Count	17	17	34
		% within Enostavnost uporabe interneta	50,0%	50,0%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	20,0%	10,5%	13,8%
		% of Total	6,9%	6,9%	13,8%
	neodločeni	Count	20	35	55
		% within Enostavnost uporabe interneta	36,4%	63,6%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	23,5%	21,6%	22,3%
		% of Total	8,1%	14,2%	22,3%
	se strinjam	Count	48	110	158
		% within Enostavnost uporabe interneta	30,4%	69,6%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	56,5%	67,9%	64,0%
		% of Total	19,4%	44,5%	64,0%
Total	Count	85	162	247	
	% within Enostavnost uporabe interneta	34,4%	65,6%	100,0%	
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	34,4%	65,6%	100,0%	

Tabela 25: Korelacijski koeficient za hipotezo H_3

Correlations		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Kvaliteta glasbe presnete s spleta
Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	,274**
	Sig. (1-tailed)		,000
	N	247	241
Kvaliteta glasbe presnete s spleta	Pearson Correlation	,274**	1
	Sig. (1-tailed)	,000	
	N	241	283

** . Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Tabela 26: Dodatna analiza pri H_3

INT_fun_r * Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP) Crosstabulation

			Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
			ne	da	
INT_fun_r	se ne strinjam	Count	28	42	70
		% within INT_fun_r	40,0%	60,0%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	32,9%	25,9%	28,3%
		% of Total	11,3%	17,0%	28,3%
	neodločeni	Count	23	53	76
		% within INT_fun_r	30,3%	69,7%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	27,1%	32,7%	30,8%
		% of Total	9,3%	21,5%	30,8%
	se strinjam	Count	34	67	101
		% within INT_fun_r	33,7%	66,3%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	40,0%	41,4%	40,9%
		% of Total	13,8%	27,1%	40,9%
Total	Count	85	162	247	
	% within INT_fun_r	34,4%	65,6%	100,0%	
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	34,4%	65,6%	100,0%	

Tabela 27: Korelacijski koeficient za hipotezo H_4

Correlations			
		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	INT_fun_r
Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	,048
	Sig. (1-tailed)		,225
	N	247	247
INT_fun_r	Pearson Correlation	,048	1
	Sig. (1-tailed)	,225	
	N	247	290

Tabela 28: Dodatna analiza pri H_4

COPY_q_r * Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)
Crosstabulation

		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
		ne	da	
COPY_q_r 1	Count	7	3	10
	% within COPY_q_r	70,0%	30,0%	100,0%
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	8,6%	1,9%	4,1%
	% of Total	2,9%	1,2%	4,1%
2	Count	15	12	27
	% within COPY_q_r	55,6%	44,4%	100,0%
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	18,5%	7,5%	11,2%
	% of Total	6,2%	5,0%	11,2%
3	Count	59	145	204
	% within COPY_q_r	28,9%	71,1%	100,0%
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	72,8%	90,6%	84,6%
	% of Total	24,5%	60,2%	84,6%
Total	Count	81	160	241
	% within COPY_q_r	33,6%	66,4%	100,0%
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	33,6%	66,4%	100,0%

Tabela 29: Korelacijski koeficient za hipotezo H₅

Correlations			
		Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	MUS_ind_r
Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	,024
	Sig. (1-tailed)		,357
	N	247	241
MUS_ind_r	Pearson Correlation	,024	1
	Sig. (1-tailed)	,357	
	N	241	283

Tabela 30: Dodatna analiza pri H₅

MUS_ind_r * Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP) Crosstabulation

			Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
			ne	da	
MUS_ind_r	se ne strinjam	Count	17	41	58
		% within MUS_ind_r	29,3%	70,7%	100,0%
		% within Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	21,0%	25,6%	24,1%
		% of Total	7,1%	17,0%	24,1%
	neodločeni	Count	38	54	92
		% within MUS_ind_r	41,3%	58,7%	100,0%
		% within Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	46,9%	33,8%	38,2%
		% of Total	15,8%	22,4%	38,2%
	se strinjam	Count	26	65	91
		% within MUS_ind_r	28,6%	71,4%	100,0%
		% within Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	32,1%	40,6%	37,8%
		% of Total	10,8%	27,0%	37,8%
Total	Count	81	160	241	
	% within MUS_ind_r	33,6%	66,4%	100,0%	
	% within Odkisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	33,6%	66,4%	100,0%	

Tabela 31: Korelacijski koeficient za hipotezo H₆

Correlations			
		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	etika
Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	,200**
	Sig. (1-tailed)		,001
	N	247	241
etika	Pearson Correlation	,200**	1
	Sig. (1-tailed)	,001	
	N	241	283

**. Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Tabela 32: Dodatna analiza pri H₆

etika * Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)
Crosstabulation

			Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
			ne	da	
etika	1	Count	30	25	55
		% within etika	54,5%	45,5%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	37,0%	15,6%	22,8%
		% of Total	12,4%	10,4%	22,8%
	2	Count	16	45	61
		% within etika	26,2%	73,8%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	19,8%	28,1%	25,3%
		% of Total	6,6%	18,7%	25,3%
	3	Count	35	90	125
		% within etika	28,0%	72,0%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	43,2%	56,2%	51,9%
		% of Total	14,5%	37,3%	51,9%
Total	Count	81	160	241	
	% within etika	33,6%	66,4%	100,0%	
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	33,6%	66,4%	100,0%	

Tabela 33: Korelacijski koeficient za hipotezo H_7

Correlations		Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Tveganje pri presnemavanju
Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	Pearson Correlation	1	-,101
	Sig. (1-tailed)		,058
	N	247	241
Tveganje pri presnemavanju	Pearson Correlation	-,101	1
	Sig. (1-tailed)	,058	
	N	241	283

Tabela 34: Dodatna analiza pri H_7

risk_r * Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP) Crosstabulation

			Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)		Total
			ne	da	
risk_r	se ne strinjam	Count	33	75	108
		% within risk_r	30,6%	69,4%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	40,7%	46,9%	44,8%
		% of Total	13,7%	31,1%	44,8%
	neodločeni	Count	33	62	95
		% within risk_r	34,7%	65,3%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	40,7%	38,8%	39,4%
		% of Total	13,7%	25,7%	39,4%
	se strinjam	Count	15	23	38
		% within risk_r	39,5%	60,5%	100,0%
		% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	18,5%	14,4%	15,8%
		% of Total	6,2%	9,5%	15,8%
Total	Count	81	160	241	
	% within risk_r	33,6%	66,4%	100,0%	
	% within Odvisna 2 - brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazza, WinAMP)	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	33,6%	66,4%	100,0%	

Priloga 5: Anketni vprašalnik

Zdravo!

V okviru širše mednarodne raziskave na Ekonomski fakulteti izvajamo anketo o stališčih in vedenjskih odzivih študentov. Z vprašalnikom, ki je pred tabo, želimo empirično preveriti nekatera teoretična spoznanja. Prosimo, da prebereš navodila in odgovoriš prav na vsa vprašanja. V anketi ni niti pravih niti napačnih odgovorov, zato prosimo, da samo iskreno izraziš svoje mnenje. Nekateri trditve se ti bodo zdele močno podobne, vendar prosimo, da vsako oceniš posebej. Odgovori so strogo zaupni.

III. NAKUPOVANJE PREKO SPLETA

Prosimo označi, do kakšne mere se strinjaš z spodnjimi trditvami tako, da obkrožiš eno število na lestvici, kjer številke pomenijo: 1= Nikakor se NE strinjam; 2= NE strinjam se; 3= Deloma se NE strinjam; 4= neodločen/a sem; 5= Deloma se strinjam; 6= Strinjam se; in 7 = Absolutno, močno se strinjam

DO KAKŠNE MERE SE STRINJAŠ S SPODNJIMI TRDITVAMI?	Nikakor se NE strinjam			Neodlo- čen/a sem		MOČNO se strinjam	
1. Plačilo izdelkov kupljenih preko spleta je hitro in enostavno.	1	2	3	4	5	6	7
2. Imam možnost enostavnega plačila pri kupovanju izdelkov preko spleta (npr. kreditna kartica).	1	2	3	4	5	6	7
3. Dostava izdelkov kupljenih preko spleta je hitra in enostavna.	1	2	3	4	5	6	7
4. Veliko lažje je dobiti izdelke v običajni prodajalni, kot čakati na dostavo pri nakupih na spletu.	1	2	3	4	5	6	7
DO KAKŠNE MERE SE STRINJAŠ S SPODNJIMI TRDITVAMI?	Nikakor se NE strinjam			Neodlo- čen/a sem		MOČNO se strinjam	
1. Uživam v brskanju in iskanju izdelkov preko spleta.	1	2	3	4	5	6	7
2. Uživam v iskanju izdelkov v običajnih prodajalnah.	1	2	3	4	5	6	7
3. Zabavno je primerjati izdelke v različnih (fizičnih) prodajalnah.	1	2	3	4	5	6	7
4. Zabavno je primerjati izdelke, ki jih najdem na spletu.	1	2	3	4	5	6	7
1. Kupovanje izdelkov v običajni prodajalni je dosti manj tvegano, kot kupovanje preko spleta.	1	2	3	4	5	6	7
2. Verjetnost goljufije je veliko manjša v običajni prodajalni, kot pri nakupovanju preko spleta.	1	2	3	4	5	6	7
3. Na splošno je več možnosti izgube osebnih podatkov pri nakupih preko spleta kot pa v običajni prodajalni.	1	2	3	4	5	6	7
4. Izdelke je lažje zamenjati, če jih kupiš v običajni prodajalni kot pa če jih kupiš na spletu.	1	2	3	4	5	6	7
DO KAKŠNE MERE SE STRINJAŠ S SPODNJIMI TRDITVAMI?	Nikakor se NE strinjam			Neodlo- čen/a sem		MOČNO se strinjam	
1. Iskanje po spletu mi ne povzroča težav.	1	2	3	4	5	6	7
2. Zlahka najdem želene izdelke na spletu.	1	2	3	4	5	6	7
3. Kupovanje preko spleta je enostavno.	1	2	3	4	5	6	7

IV. GLASBENA INDUSTRIJA TER NAKUPOVANJE IN PRESNEMAVANJE GLASBE

Prosimo označi, do kakšne mere se strinjaš z spodnjimi trditvami tako, da obkrožiš eno število na lestvici, kjer številke pomenijo: 1= Nikakor se NE strinjam; 2= NE strinjam se; 3= Deloma se NE strinjam; 4= neodločen/a sem; 5= Deloma se strinjam; 6= Strinjam se in 7 = Absolutno, močno se strinjam

DO KAKŠNE MERE SE STRINJAŠ S SPODNJIMI TRDITVAMI?	Nikakor se NE strinjam			Neodlo- čen/a sem		MOČNO se strinjam	
1. Na splošno bi lahko rekel/a, da sem naklonjen/a glasbeni industriji.	1	2	3	4	5	6	7
2. Glasbena industrija je poštena do kupcev.	1	2	3	4	5	6	7
3. Podjetja, ki tržijo glasbo, so zaupanja vredna.	1	2	3	4	5	6	7
1. Presnemavanje glasbe nikomur ne škoduje.	1	2	3	4	5	6	7
2. Veliko ljudi si naloži glasbo iz spleta brezplačno, zato je dovoljeno tudi meni.	1	2	3	4	5	6	7
3. Presnemavanje glasbe brez dovoljenja je čisto sprejemljivo.	1	2	3	4	5	6	7
1. Brezplačno presnemavanje glasbe s spleta je lahko tvegano, saj lahko računalnik okužim z virusom.	1	2	3	4	5	6	7
2. Možnost, da te zaradi nelegalno pridobljene glasbe kaznujejo, je velika.	1	2	3	4	5	6	7
3. Za krajo glasbe so predpisane visoke kazni.	1	2	3	4	5	6	7
DO KAKŠNE MERE SE STRINJAŠ S SPODNJIMI TRDITVAMI?	Nikakor se NE strinjam			Neodlo- čen/a sem		MOČNO se strinjam	
1. Skladbo, ki jo želim, najlažje pridobim preko spleta.	1	2	3	4	5	6	7
2. Na spletu je večja/ boljša izbira glasbe kot v običajnih prodajalnah.	1	2	3	4	5	6	7
3. Na večini CD-jev je preveč skladb, ki jih sploh ne želim.	1	2	3	4	5	6	7
DO KAKŠNE MERE SE STRINJAŠ S SPODNJIMI TRDITVAMI?	Nikakor se NE strinjam			Neodlo- čen/a sem		MOČNO se strinjam	
1. Kvaliteta glasbe, naložene s spleta, je čisto v redu.	1	2	3	4	5	6	7
2. Zadovoljen/a sem s kvaliteto presnete glasbe, ko jo naložim s spleta.	1	2	3	4	5	6	7
3. Kvaliteta glasbe, posnete s spleta, je zanesljiva.	1	2	3	4	5	6	7

VII. TVOJ ZADNJI NAKUP KNJIGE in GLASBE NA SPLETU (oz. v OBIČAJNI PRODAJALNI)

Ali si v zadnjem letu kupil/a KNJIGO (lahko tudi šolsko) preko spleta?   DA _____ NE _____

Če je odgovor DA, prosimo odgovori na spodnja vprašanja. Če je odgovor NE, prosimo odgovori na ista vprašanja, vendar v povezavi z zadnjo knjigo, ki si jo kupil/a v knjigarni oz. običajni prodajalni.

Koliko si plačal/a za knjigo _____ €

Koliko časa si kupoval/a knjigo (vključuje iskanje/brskanje, plačevanje, itd..) _____ (v minutah)

Če si kupil/a knjigo preko spleta, koliko časa je trajalo, da si jo prejel/a _____ (približno število dni)

Prosimo, spomni se, kako si nabavil GLASBO (pred kratkim oz. »zadnji nakup«) in odgovori na naslednja vprašanja.

Koliko skladb/ CD-jev si nabavil/a? _____ (število skladb če pridobljeno iz spleta) oz. _____ (število CD-jev)
(vpiši samo eno!)

Kakšna oblika glasbe je bila?

_____ zgoščenka /CD (običajna ali mini disk)

_____ podatkovna mapa (MP3, WAV, etc)

_____ drugo

Kje si nabavil/a to glasbo? (prosim označi samo eno!)

_____ kupil/a v trgovini, preko kataloga ali televizije

_____ kupil/a preko spleta (npr. I-Tunes)

_____ sposodil/a oz. presnel/a sem glasbo od znanca/prijatelja

_____ brezplačno presnel/a s spleta (npr. iz Kazaa, WinAMP)

Koliko si plačal/a (če sploh si) za zgoraj omenjen nakup glasbe? _____ €

Če si to glasbo pridobil/a na spletu, oceni, **koliko bi te stalo, če bi isto glasbo kupil/a v prodajalni** _____ €

Če si glasbo presnel/a iz spleta, **koliko časa je približno trajalo** iskanje, presnemavanje...? _____ (v minutah)

SPLOŠNI DEMOGRAFSKI PODATKI

STAROST _____ (v dopolnjenih letih)

DOHODEK TVOJEGA GOSPODINJSTVA	Močno POD POVPREČJEM							Močno NAD POVPREČJEM
Kako bi opredelil/a mesečni dohodek tvojega gospodinjstva v primerjavi s slovenskim povprečjem?	1	2	3	4	5	6	7	

Imaš državljanstvo katere države (vpiši) _____

Število zaključenih let šolanja PO končani srednji šoli ? _____ (če si zdaj recimo v 2. letniku, vpiši »1 » leto)

Približno skupno povprečje tvojih ocen pri predmetih na EF? _____ (na lestvici od 6- 10)

Koliko jezikov razumeš na osnovnem nivoju? _____ (vključi materinščino)

Koliko tujih držav si že obiskal/a v svojem življenju? _____ (če več kot 10, približno oceni)

Koliko časa si naenkrat najdlje preživel/a v tuji državi? _____ (v tednih)

SPOL	☐ Ženski ☐ Moški
Tvoje stalno prebivališče (kjer preživiš <u>najmanj 3 dni v tednu</u>)?	☐ Mesto (nad 100.000 prebivalcev) ☐ Manjše mesto (od 10.000 do 100.000 prebivalcev) ☐ Kraj, vas (do 10.000 prebivalcev)